

Karsai Ferenc

Borota története

1998.

DR KARSAI FERENC

BOROTA TÖRTÉNETE

TARTALOMMUTATÓ:

Honfoglalás előtt	2
A honfoglalás és a benépesülés ideje.....	5
Középkori falvaink élete.....	8
A török hódoltság alatt.....	10
Új birtokosok és betelepülők.....	12
1910. szeptember 14: Önálló község.....	15
Az I. világháború és a forradalmak.....	18
A 20-as évek Borotája.....	21
A '30-as évek	24
Ismét háború	32
A demokrácia és bukása.....	35
Állami Mezőgazdasági Gépállomás.....	40
„Fecseg a <u>FELSZÍN</u> ”.....	43
„Hallgat a <u>MÉLY</u> ”	45
Az első termelőszövetkezetek.....	48
Ellenállás, forradalom	50
Borota tsz-község lett /1959/.....	52
A kulturális élet 1960 körül.....	55
Summázat	57
Források:	59

Borota története képekben

5 67

Előzetes Közlöny bíró úr; Milyen kinek képviselő
székének

Amirőre Borsai Ádám

Én már megérkeztem a várba várt örömmel, hogy Borsai
is nagyközségi alakult.

Először is el nem mulasztandó, hogy a képviselő társaim ne-
velés egyetemenk durgó főadományait köszönettel ne mondják.
Kérdem most képviselő társaimtól kinek köszönetképpé elő-
sorban Borsai község önállóságát? Kérde, hogy kágya. Későbbi
kérdés. Kép. urunknak; aki nem sajnálta a főadományt
is iggyintében a minisztériummal személtetés közbenjár, csak, hogy
az önállóságot ideje korán megkaphasunk.

Amikivül kitanáson köszönettel tartozunk a Tek. főszolgá-
bíró úrnak a szíves közbenjárásért, aki a meggyintéssel
a minisztériummal érdeklünkben főadományt, hogy Borsai önálló-
sága el ne halasztassék. Kérjünk a tek. főszolgá bíró urat,
kegyeskedjék ezen ügyre alakult községet pártfogása alá nem-
s amennyire lehetséges a község érdekét legalább jó tanácsokkal
elismertetni. Eki bizalommal fordulunk tovább a tek. főszolgá-
bíró úrhoz jó tanácsokért is maradjunk továbbra is a főszolgá
bíró úrnak alázatos és hálás szolgálói.

Én nem mulasztandó továbbá a tek. Rulnosit
szolgabíró úrnak is szíveskedjék ifelemlíteni; a midőn
móltasatiasok előtt pár nagyra hivatalosan kifiradott Borsai
hogy kihirdessék, az illen kidekedi lakosokna a minisztériummal
is meggyintéssel kidekedi, hogy Borsai csakugyan önálló nagy
község leh. Fogadják tehát tek. Rulnosito szolgabíró úr
is Adakunkban az főadományt hálás köszönetünkkel.

Továbbá említésre méltó kágya József a mai napra
megválasztott érdekes jegyzőnk, aki kágya főadományt
ezen az Borsai önállóságért; is nem sajnálta a főadományt
az ügy érdekében. Kérjünk a tek. jegyző urat, hogy egy mint
eddig szintén is vegye kágyainkat pártfogása alá, és szintén
a községnek nemcsak mint jegyzője hanem egyetemenként
szolgabírója illetve ügyje is legyen. / Kágya József, hogy egy kágya

BOROTA TÖRTÉNETE

HONFOGLALÁS ELŐTT

Borota község határa a történelmi Bács-Bogrog vármegye északi peremén: a kiskunsági szélfúttá homok és a bácskai lösz (sárgaföld) találkozási - átfúvási sávjában fekszik, 8180 hektárnyi (14213 k.hold) területen. Bel- és külterületi népességének létszáma 1949-ben érte el a maximumát, ekkor 4444 főt számlált.

E tágas térséget megszálló első emberekről keveset tudunk. Azt sem közvetlen bizonyítokok alapján. E területen eddig semmiféle kutatás, ásatás, de még csak "cserepgyűjtögető" dűlőbejarás sem volt, az építkezéseken előkerült régi töredezett cserepek, ásatag csontok pedig rendre elkallódtak. Így az őskori népesség bemutatásánál a közvetlen szomszédos tájak által nyújtott régészeti anyagból levonható logikus következtetésekre vagyunk utalva.

Tudjuk azt, hogy a több százezer évig tartó utolsó jégkorszakban az Alföldünkön mocsaras teknők és löszfogó szárazabb magaslatok váltogatták egymást, gyér fűvű pusztákkal, minimális állatvilággal, igencsak törhetetlenül zord éghajlattal. Épp ezért e tájon nem települhettek meg emberek, legfeljebb kóborkent tévedhettek olykor erre.

Az első bizonyos emberi nyomokra csak a CSISZOLT - KŐKORSZAK végéről, tehát a kb. 4000 évvel ezelőtti időkből számíthatunk. A régészek megállapításai szerint Bácsborsód-Kéleshalom-Jánoshalma-Kunfehértó sávja ekkor már enyhén lakott volt. Miért hagyta volna ki az ősember éppen ezt az ekkor már enyhébb klímájú bozótos, gyepes térségek, a ritkás erdők és a szélfújta mélyedések tavai által változatossá lett tájat? A szomszédos jánoshalmi régészeti gyűjtemény leleteinek tanulsága szerint e gyér népesség nemcsak vadászással, halászással és gyűjtögetéssel foglalkozott, hanem földbe mélyesztett kunyhói mellett fa- és csontkapák segítségével már némi növényi táplálékot is termelt: babot, hagymát, tököt, kölest esetleg kendert is. Juhot és kecskét is tarthatott. Szerszáma és egyben fegyvere a kihegyezett karó, a középen átlyukasztott csiszolt kőbalta, de vékony köpenyeket és bordacsontokból csiszolt kaparókéseket is használt. A rosszul égetett, meg a napon szárított edényeiben főzni is tudott. Rekettyéből, fűz vesszőből és gyékényből kosárféléket kötögetett. Ruházata néhány kikészítetlen bőr és magaszótte durva kendervászon volt.

A kőkorszakot követő BRONZ-KORSZAKRA nézve sem mondhatunk bővebbet és bizonyosabbat, legfeljebb annyit, hogy az akkor tájunkra került aprócska embercsoportok (talán családok) a kő-, csont- és faszerszámok mellett már néhány bronzból készült késsel, karpereccel, ruhakapoccsal,

ormótlan nagy tüvel is rendelkezhettek, gazdaságuk némi állattenyésztéssel bővült (sertés, szarvasmarha) s vesszőfalú tapasztott hazaik kiemelkedtek kisebb tavak partjainak szárazabb magaslataiból. Halottaikat zsugorított helyzetben, kevés útravalóval, bizonyára valamiféle egyszerű szertartásokkal temették el, égetett edényeik bekarcolt díszítéssel voltak ékesek. Hálónéhezékeket, szövőszék-nehezékeket, orsógombokat, nyakban viselhető kisebb-nagyobb gyöngyöket egyaránt égettek, elsősorban asszonyaik részére. A régóta ismert csiga- és kagylónyakláncok mellé.

Ha állataik legeltetése, vagy a nyulak, őzek, szarvasok, vaddisznók hajtása közben messze el is kóboroltak, azért a kis "tanyabokraikba" vissza- visszahúzódtak. Minthogy csak annyit "termeltek", amennyit elfogyasztottak, nem volt érdemes őket kirabolni, és ők sem jártak rablóportyákra. Egyszóval a bronzkorban viszonylag békésen futottak az évszázadok.

Egészen a VASKORI NEPVÁNDORLÁS megindulásáig, tehát a kr. előtti utolsó évezred közepe tájáig. A Duna-Tisza közén megjelenő lovasnomád szkíták és kelták megzavartak a gyérszámú bronzkori lakosság életét, s minthogy vas kardjaikkal, nyilaikkal, lovas harcosaikkal, szerszámaikkal ellenállhatatlanok voltak, vagy szolgákká tették őket vagy maguk közé olvasztották. Ezzel együtt azonban megszűnt a helyben lakás is, hiszen a legelésző méneseket, csordákat, nyájakat követni kellett, és így egy-egy nemzetség néhány év alatt számos mai községhatárnyi területet bejárt, hol itt, hol ott ütve fel sátorfáját.

A magyar honfoglalás előtti "őstörténetünk" idején a legjelesebb időszak a SZARMATA-JAZIGOK 4 évszázada volt. Ez a Fekete-tenger mellékéről több hullámban hozzánk érkező iráni származású népkeverék (Kr. után 20-tól) szintén nomád állattenyésztéssel és zsákmányoló hadjáratokkal foglalkozott, de szegényebb csoportjait és a megszállt "bennszülött" néptöredékeket növénytermelésre is fogta, így azután a 4. századra már a két nagy folyó közén a putrikból és sátrokból álló falucskák egész hálózata keletkezett. S e falvacskák helyét most az egyes magaslatokon vagy vízpartokon szétszóródott, felszínre felszántott szürke színű korongolt cseréptöredékek ma is jelzik.

Közvetlenül a borotai határ jánoshalmi oldalán sorakoznak: Török- temető dűlő, Kecskés-széle, Sömlék, Dézsmakert, Sertéshizlalda, Hármás- határkomp. Ezek az egymás alatt elhelyezkedő kisebb-nagyobb szarmata településnyomok biztosítékai annak, hogy e vonaltól néhány kilométernyire nyugatra sem lehetett lakatlan e táj: a mai borotai határ. (Bizony érdemes volna 1-2 tavasszal a frissen szántott magaslatokat néhány

iskolai osztállyal- akár kirándulásként- végig gyalogolni, s a szarmata- jazigok egykori ítéletének félreismerhetetlen bizonyítékaiból: a szürke cseréptöredékekből pár kilónyt összegyűjteni.)

A szomszédos községhatárban: Jánoshalma néhány egykori jazig falucskájának töredékes cserép anyagában római cserép töredékek, római pénzek és ékszerek is akadtak, ami a Római Birodalom dunántúli tartományára, Pannóniára utal. Kalandozó jazigjaink felfújt tömlőkön, tutajokon, vagy csak a jégen jártak át. Hol vásárolni, hol meg zsákmányolni. Ahogyan éppen lehetett. De a népvándorlás újabb hullámával érkező HUNOK aztán leigázták és néhány évtizedre magukhoz csatlakoztatták őket. Így került a jazig cseréptöredékek közé hunkori mintázatot viselő anyag. Végül együtt buktak és pusztultak a belsőleg is meghasonlott hunokkal, Attila király nemzetségeivel.

Szétzilált, kirabolt, kivéreztetett maradékaikat Kr. után 568-tól az újabb keleti hullám török-bolgár fajtájú törzsei: a szintén félnomád AVAROK hódoltatták. Épp úgy, mint előzőleg a hunok. Erre vallanak a mai közigazgatási határainkon kívül kiásott avar-kori áldozati bögrék, a lovas sírokról szóló mendemondák, emberi csontok, cserepek.

Az avar birodalom a 9. század elején elbukott. A frankok által történt megtörésük és teljes kirablásuk után a maradékuk - isten tudja hányféle népségből összekeverve - egy szűk évszázadnyi időre bolgár fennhatóság alá került, s ha jócskán megfogyatkozva is, szükségképpen megérte a magyar honfoglalást.

A HONFOGLALÁS ÉS A BENÉPESÜLÉS IDEJE

A magyar HONFOGLALÁS KORÁBAN - akárcsak a Duna-Tisza közének más tájai a borotai határ sem volt lakatlan. A homokbuckák közötti barnahomokos legelőknék, a déli tájak vályogtalaján nyújtózkodó réteknek már akkor is megvolt az állattenyésztőket odavonzó ereje. Az előző jazig- avar maradéknépek szórványai bizonyára látták Árpád vitézeit. Azután vagy szívesen, vagy kényszerből csatlakoztak azokhoz, s egy-két nemzedék múltán, nyelvüket is átvéve, egybeolvadtak velük.

A honfoglalók közeli jelenlétéről tanúságot tesznek a Kiskatában (Jánoshalma) előkerült korabeli két női lovassír, meg Kiskunhalason feltárt un. fejedelmi sír. S ha voltak tájunkon temetkezési helyek, kellett, hogy szálláshelyek is legyenek: favázas, bőr- és nemez sátrókból, tapasztott falú, kissé földbe mélyesztett hazákból álló nagycsaládi szállások, szabadokkal és szolgálkkal. Emlékeiket ma már eltemette az idő, legfeljebb hamuval kevert gödröket cseréptöredékeket találunk helyükön. De ugyanígy csak általános megállapításokat tehetünk az államalapítás és az első évszázadok korszakra is. Sokat kellene kutatni, hogy - miként a szomszédos jánoshalmi Hergyevicán - Szent István dénárjával hitelesített temetőre vagy településnyomokra találjunk. Bizonyos azonban, hogy találhnánk.

A régészek csak az előkerült csontvázaknak, cseréptöredékeknek, a történészek meg a régi okleveleknek hisznek, holott jól tudják, hogy egy település története már előbb, akár évszázadokkal előbb is megkezdődhet. Borota KÖZÉPKORI története is megkezdődhetett már az első királyaink uralkodása idején, bár e táj első oklevéli említése csak 1275 tájáról való: valahol erre volt egy bizonyos ZSUZSUKTÓ (Susuchtou) nevű kisebb helység, ahol IV. László megpihenve egy oklevelet bocsátott ki. Ma már nem tudjuk, hogy azonosítható volna-e az ürgési Sárkány-tóval, vagy szomszédos rémi határ valamely kicsiny falvacskájával. Tény, hogy egy későbbi. 1325-ben írt oklevélben - most Susuktou néven -, mint a kalocsai érsekség tatárjárás előtti birtoka, együtt szerepel S. Pauli, S. Iuan és Borothe lakatlannak mondott helységekkel. (Szentpál, Szentiván és Borota). Bodrog megyét ekkor még Bodrugnak írták. A tatárjárás előtt ez a táj a kalocsai érsekség birtokában volt. A Susuk vagy Zsuzsuk jelentése és hangváltozása megfelelhetett a mai köznyelvi susog, vagy tájnyelvi zsuzsog szavainknak. A Bodrug-Bodrog magánhangzó-fejlődés is ezt mutatja. Amikor azt mondjuk, hogy ez Borota története, akkor a mai borotai határnak Kéles, Hajós, Szentgyörgy, Rám, Felsőszentiván, Hergyevica és Jánoshalma peremterületei által közrefogott, legalább három és fél

középkori falujára: Borotára, Dzsida. Csitóra és Szentkata határának idetartozó felére, valamint egykori lakosságára kell gondolnunk. Természetesen ezeknek a falvadnak a középkori írásmódja igencsak eltérő volt. Az említett, tatárjárás utánról ismert falvak külön-külön életet éltek, elkülönült birtoktesteket alkottak, történetük csak a mi korunkból nézve, és ami térképeinken válik egyetlen helytörténetté.

Ezek a települések igen aprócskák, talán 20-30 házból állók lehettek, vert vagy rózsafonatra tapasztott falak, szalmazsup- vagy nádfedél, egy-két ólacska, semmi kerítés, s a közös nyitott tűzhelyről egyenesen a tető alá szálló füst jellemezte őket. Ezek a házacskák a birtokos neméseknek és gazdatisztjeiknek igényesebb, olykor téglából épített udvarházát és - ahol volt - a falu templomocskáját ülték körül.

Lakóik az egykori szegényebb szabad magyarokból és szolgákból lett, egységesen magyar nyelven beszélő jobbágyok voltak, akik hűséggel, munkával, termény tizeddel tartoztak a szintén magyar nemesi földesuraiknak, meg a kalocsai érseknek. Királyi adománylevelek vagy megnyert birtokpererek jóvoltából.

Ez a környék a középkori Bodrog megyéhez tartozott, s köznemesi családjai gyakran fontos közigazgatási pozícióba emelkedtek. Szerencsére, mert így bőven maradt oklevéli nyomuk, s ezzel beemeltek falujukát is az írott történelembe. Persze más események is estek, olykor ezek is feljegyzésre kerültek, s igen ritkán bár, meg is maradtak. Íme tehát Borota, Dzsida, Csitó és fél Szentkata középkori krónikája:

1325.: A kalocsai érsek Borot nevű birtokát, mint régen lakott helységet Szentivánnal. Szentpállal és Zsuzsuktoval együtt új betelepítésre átengedi Becsei (Töttös) Imre birtokos köznemeseknek. Úgy látszik azak a falvak a tatárjárás pusztítását közel egy évszázad alatt sem heverték ki.

1350.-1378. közti időben az oklevelek többször is említést tesznek Sydei Becsk fiáról: Istvánról és családjáról. (Legrégibb írásmód Sydee)

1367.: Csitói Györgyöt (de Chytov) és Szentmiklósi Dienes fiát, Pált, Kont nádor Peres Mihálynak egy távolabbi birtokba történő beiktatásához nádori emberként jelölte ki.

1389.-1408-ig a kalocsai káptalan és a Bodrog megyei törvényszék előtt bizonyos peres ügyekben Sydei András fia, Imre volt Becsei Töttös László képviselője. *1400 körül Boroti Péter a birtokos.*

1411-ben Zsidei Imre szolgabíró volt.

1413.: Borothei Mihály fia, János a szolgabíró.

1415.: Borothei István lett a szolgabíró.

1422.-26: Borothi István Fábián fia és Szentmiklósi András fia, János szolgabíró társak.

1427: Zsidei János, Borothi András év Szentmiklósi Csukád voltak a szolgabírák.

1427: Ugyanekkor Sydei János fia, Imre, Borothi István és Borothi János fia Miklós a Töttösök, Sydei birtokának szomszédjai voltak.

1431-32: Boroth Mihály fia, András is szolgabíró.

1437-38: Zsidei Imre a szolgabíró.

1448-ban Tompa László Sydén volt részbirtokos.

1461-ben az oklevelek egy Tinas nevű borotai nemest is említene.

1466-ban Borotán a Nagy (Magnus) család a birtokos. (Mindig gyakoribb a külön vezetéknév)

1466-tól Borotán birtokos az Ollár (vagy Ollary) család.

1481: Bíró Györggyel magva szakadt a Borotán részbirtokos Bíró családnak, a birtok vissza szállt a koronára, ezért Mátyás király - más birtokokkal együtt - a Cobor családnak tudta adományozni

1483-84: Ollary Mihály de Boroth, szolgabíró.

1511 és 1919: Borothi Loránd Pál a szolgabíró (ismét vagy folyamatosan) *XV. sz. elején Balassa László, majd Fülöp Ábrahám bíró*

Áttekintve a mai borotai határ legjelentősebb középkori birtokosait, a kalocsai érsekség és káptalan mellett elsőnek is a Bátmonostorról származó Töttösöket említhetjük, akiknek egyik őse Boccai Imre volt, aki Borotát újraterelapítette, majd a család Syde falut is birtokba vette, s azt központi uradalmává fejlesztette. Úgy tűnik, hogy Zsuzsuktó újraterelapítése nem történt meg. Ez a család sok más falunak is földesura volt. így nem valószínű, hogy állandóan Dzsídán laktak volna. **1466-ban** Töttös László és rokona: Várdai István kalocsai érsek egymást testvérré és örökösévé fogadja, Mátyás király idejében a Töttös család kihal, így a birtok a kalocsai érsekre száll. Pontosabban másfél száz év múlva visszaszáll.

A másik híres, magasra emelkedett köznemesi családnak a Czobor család volt, kik Zombor közelben Czobor-Szentmihályon kezdték felfelé ívelő pályájukat, **1360** körül. Birtokszerzési tevékenységünkben **1472-ben** Bajáig és környékig jutottak, csak **1484-ben** értek határunkba, amikor is a kihalt Borothi Bíró család részbirtokait szerezték meg. (Borota, Árokegyháza, Csőszapa stb.) Elejével talán birtokostársaik voltak még belegi Markos Péter és Borjogi Albert is, de neveik aztán eltűntek. A Czoborok csak a torokok elől menekültek el határainkról.

KÖZÉPKORI FALVAINK ÉLETE

Az előző fejezetekben már említett középkori CSITÓ (Chytov) – egy 1700-as évekből származó térképen Csitó-Pusztá – a hajósi határ és Szentgyörgy alatt feküdt, körülbelül a mai Ürgést és Antallapost foglalta magába. Település-nyomait meg kellene még keresni.

SYDE a mai DZSIDA nevű külterület elődje volt. Faluhelyére leginkább a Zeke-keresztől északra induló Öreg-Dzsida dűlő közeli magaslatain bukkanhatunk.

BOROTA a mai határ nyugati-déli részét foglalta el, faluközpontja a mostani belterülettől délnyugatra, 1 kilométernyire, az un. Kápolnás dűlő magaslatain lehetett, ahol az idősebbek emlékezete szerint a múlt században még templomrom volt, s ahol még ma is vörös színű Árpád-kori téglatörmelék és középkori cseréptöredékeket lehetne gyűjteni. Körülötte egy nyomtalanul eltűnt kisebb temetőnek is kell lenni.

SZENTKATA földjének és homokjának szűk fele esett csak a mai borotai határba. A másik fele és kápolnás-temető faluja a jánoshalmi Kélesi út mellett, a Sömlék keleti partján található. (Kutató ásások és a régi térképek szerint.) A mai jánoshalmi határrészt azonban már adoptálta Kecskés és Sömlék neve, úgy hogy az egykori Szentkata nevet már csak a borotai Alsó- és Felső-Szentkata nevű határrész és az őket összekötő szentkatai dűlőn örzi.

Középkori eleink életét nem szándékozom részletesen leírni. Ám ha egy pillantást vetünk Syde egykori faluközpontja földjéből előkerült középkori tárgyakra. (Helytörténeti gyűjtemény Jánoshalma) akkor helytálló elképzeléseink lesznek. Az ott sorakozó rozsdátté vasszerszámok és töredékek, köztük az aratósarló, az őrlőkő-töredék és a szénahúzó horog az egykori köles- és gabonavetésekről, a kézzel őrölt lisztről, meg némi istállózó állattenyésztésről ad hírt. A szántást és a gabona behordását nemcsak ökrökkel végezték, a boronálásból, a fuvarozásból, a szekerezésből a lovaknak is jutott. Volt-e ló? Hogyne. A Becsiek méneséből pl. egyszerre negyvenet is elloptak. Még csak ennyit: a nyakra akasztott zsákokból kézzel szórt őszi és tavaszi gabonát nyáron sarlóval aratták, a rövid élű, terelővessző nélküli kaszákkal akkor még csak a réteket vágták.

Az ugyancsak előkerült ácsfűrók és egy kovácsoltvas nagykés arra vallanak, hogy a háztetőket már nagyobb átmerője gerendákból szerkesztették. A szabad tűzhelyű háztartás főbb eszközei az ívben hajló kések és a vörös színű, jellegzetesen fűrott peremű cserépbográcsok voltak, amiket főzés közben – szíjjal vagy madzaggal – egy szolgafára

akasztottak. De a töredékek azt is mutatják, hogy égetett, háromlábú lábasaik és vizeskorsóik is voltak. Véletlenül-e vagy sem, egy erősen oxidált réz-pecsétgyűrű is előkerült. Amit most Sydével kapcsolatban elsoroltunk, nagyjából érvényes más középkori falvaink jobbágynépeinek életére is.

Kicsiny településeink telkesjobbágysai jelentős közterheket viseltek: az említett nemesi családoknak vagy a kalocsai érsekségnek adták a tizedet, a heti egy napi ingyenmunkát, a királynak meg a füstpénzt és olykor a hadiadót. Ennek fejében házukból és telkükből nem lehetett kivetni őket. Sőt 1514 után jogilag még földhöz is lettek kötve, azaz megszűnt a szabad költözködési joguk. A Bodrog megyei jobbágysok a felkelés évében már márciusban a kalocsai keresztes-táborba siettek. Azt már nem tudjuk, hogy a borotai határ falvainak férfinépe köztük volt-e, ők is felgyújtottak-e a nemesi kúriákat, segítettek -e felkoncolni Czobor Márk bodrogi főispánt, vagy más földesurakat? Nagy Antal, vagy egy Borbás nevű pap volt-o a vezérük? Ám mind ezek megestek, s a helyi parasztlázadás Madaras táján történt leverése után véres bosszúállás következett. A falvainkat dúló nemesi hadak még az asszonyoknak és a gyermekeknek sem kegyelmeztek. „Heródes ideje tért vissza” írta elborzadva egy korabeli szemtanú.

A bosszúállást azonban nagyobb falvaink valahogyan csak átvészelték. Borota és Syde az 1520-as évek elején (a szomszédos Szentpállal, Árokházával és Csőszapával együtt) már ismét fizette az egyházi dézsmát. A fennmaradt kalocsai érseki tizedlajstromok szólnak erről. Ezekből azt is megtudtuk, hogy az 1520-as évek elején a borotai terménybegyűjtő hely egy Búzás Mihály nevű jobbágy - feltehetően a falu bírója - telkén volt. Ebben a körzetben a dézsmát Miklós, a belfalusi plébános és a szentiváni Tóth Máté vette számba. A megszámlálás képekben történt, egy kepe kb. 52 kéve volt, amiből kézi cséphadarók vagy lovakkal történő nyomtatás nyomán 2 mérő szem jött ki, ami kb. 100 kg-ot tett. A dézsmagabonát a Baja melletti Szentistvánra kellett beszállítani. A földesuraknak adott dézsmáról nem maradtak feljegyzések, de bizonyos, hogy a jobbágyterményekből ők is kivették részüket.

Így érkeztünk el a középkor végéhez, magyar népünk hasznos és viszonylag szép történetének lezárásához, egyben a török-kor küszöbére.

A TÖRÖK HÓDOLTSÁG ALATT

Az 1526-os mohácsi csatavesztés után a török seregek pusztítva, rabszolgákat szedve kivonultak az országból. Végleges megszállásra e tájon csak az 1540-es években rendezkedtek be. A meggyérült lakosság adóztatása és a birtokadományozások lebonyolítása céljából Bodrog megyét is járásokra osztották: Syde és Boroth a bajai "nahijéba" került. A nagymérvű adózás, a harácsolás és a folytonos török rablóportyázások miatt a magyar lakosság túlélő része a dunai ártér nádasaiba és Észak-Magyarország el nem foglalt részeire menekült. A kiürült, így hasznot nem hajtó falvakba a Balkánról az 1570-es években a törököket jobban kiszolgáló görögkeleti vallású szerbek költöztek. Egy török defter (adó összeírás) 1590-ben Borotán 25, Sydén 26 lakott házat talált. Persze ezek inkább csak putrik voltak, amiket, a juhokat, kecskéket hol itt, hol ott legeltető nép alkalmilag összeütött, esetleg a magyaroktól elhagyott falusi házromokat próbálhatták használhatóvá toldozgatni. Talán ugyanezt elmondhatjuk a középkori pusztuló borotai templomról is.

A szerbek sem maradhattak soká e tájon, talán csak egy nemzedéknyi időre. Pálffy Miklós és észak-magyarországi hajdúi portyázás közben (1598-ban) megtámadták a bodrogi hódoltsági falvakat, s a szerb lakosságot - köztük a borotai és dzsidai szerbeket is - az addigra elnéptelenedett esztergomi tájra költöztették. Érsekújvározt keltezték a királynak hűséget fogadó oklevelüket: „Hajtottunk fejet és hódoltunk meg... stb.” Utódaik egy része talán még most is arrafelé él.

A törökök ezek után ismét a lakosságról gondoskodtak: az 1610-es - 20-as években a "rácok" helyére - ismét csak a Balkánról - katolikus bunyevácokat telepítettek. De nemcsak Borotára hanem Jankovára és Rémre is. Védelmükre pedig az 1630-as évek elején megépítették Jankovác északi szélén a kb. 200 katonával és martalóccal védett Jankofdsa nevű földvárat, azaz palánkot. Ez az új, részben állattenyésztő, részben földet művelő lakosság több évtizeden át lakta környékünk falvait, s nemcsak a töröknek, de - ha csak jelképes összegekkel is - a kalocsai érsekségnek és néhány távolabb lakó magyar földesúrnak is adózott. (A kettős adózást a törökök is megtűrték.) Pl.: az 1650-es érseki dézsmalajstrom Borotára 13, Sydéra 14 forint adót ír elő, de ez az összeg az 1678-as dézsmajegyzék szerint már 3-3 forintba csökkent. (Neveket ekkor így írták: Borotha, Sida)

De nemcsak a távollakó kalocsai érsek, hanem a magyar birtokos családok is igyekeztek a jogfolytonosságukat és némi adót királyi adománylevelek beszerzésével vagy megújíttatásával biztosítani maguknak.

Az adó behajtását tájunkon többnyire a felvidéki füleki végvári hajdúkra bízták. **1656**-ban egy nádori adománylevél többek közt Szentkata-pusztát is felsorolja, **1658**-ban Serényi Pál Borod (Borota) pusztát nyeri el Szelepcsényi kalocsai érsek részére Lipót császár által adott **1665**-ös adománylevélben pedig Dzsida (a délszláv Zsidovitz néven szerepel. A nemesi családok, talán érezhették már, hogy a Török Birodalom ereje hanyatlik, a visszatér s reménye mind valószínűbb lett.

Valóban, a keresztény hadak **1686 szeptember 2-án** visszafoglalták az ország fővárosát, Budát, s október elején felszabadították Kalocsa és Halas környékét is. Az előlük menekülő törökökkel együtt e környék bonyevác telepesei is visszahúzódtak, részben Szentivánig, sőt még azon túl, talán Dél-Bácskáig is. Nem csoda hát, hogy egy **1690**-es összeírás Sydét már elhagyott helyként jelöli. Hasonlóan jócskán kiürülhetett Borota is. A lakosság távozását még csak siettetették a Rákóczi-féle szabadságharc fenyegető fordulatai és az **1709**-ben fellépő pestis, vagy ahogyan akkor nevezték a gugahalál. **1721**-ben már mindkét falu elhagyott pusztaként került összeírásra. Akárcsak a 13. századi tatárjárás után.

Gyom verte pusztaság, romok, pusztulás, s ember alig...

ÚJ BIRTOKOSOK ÉS BETELEPÜLŐK

A törökök kiverése után az Újszerzeményi Bizottság a CZOBOR-CSALÁDOT visszahelyezte az **1480**-as években szerzett birtokaiba. E birtokok előzetes összeírásában Borota és Zside már csak pusztaként szerepel. Ezeket a pusztákat azonban - Rémmel és más birtokokkal együtt - a pazarló család hatalmas adósságai miatt **1731**-ben lefoglalták, azután előbb báró VAJAI LÁSZLÓRA, majd vissza a koronára szálltak, azaz kincstári birtokok lettek. **1750**-ben pedig - a bajai uradalom eladott illetve ajándékozott részeként - Mária Terézia a gróf GRASSALKOVICH-CSALÁDNAK juttatta azokat.

A Bajától meglehetősen távol eső Borota és Zside pusztákat, elsősorban bérleti formában, állattenyésztéssel és szénagyűjtéssel hasznosítják. Először Radics János Bács-Bodrogh megye alispánja, **1764**-től pedig a fajsziak bérelik. Utóbbiak évi 60 forintért. A bérlők pásztorai, csőszei, részben megtelepedve és kisebb nagyságú földet is művelve, csekély létszámú helyi lakosságot alkottak. Létszámuk a 19. század elején is csak lassan emelkedett. Az 1820-as összeírás Borotán 11 házban 72 lakost. Dzsidán pedig 5 házban mindössze 28 lakost talált.

A 19. században további birtokváltozásokra került sor. Rém és Borota pusztákat (Dzsidát és Szentkatát is beleértve) Grassalkovich családtól **1860**-ra a SCHEY-CSALÁD szerezte meg, de csak pénzügyi műveletek céljából, hiszen **1862**-ben - bécsi és zágrábi bankok útján - már részekre bontva zömében eladta azokat. A rémi határt sváb és magyar parasztok vásárolták meg, míg Borota-Dzside-Szentkata puszták - mint egykori nemesi birtokok - most nagybirtokos kezekbe kerültek.

Az első vevők neveit okmányokkal igazolhatóan nem ismerjük, de az **1893**-as összeírás FÚRÓ LAJOS, WEIDINGER DEZSŐ, ROSENBERG JAKAB és MÜLLER JÓZSEF nagybirtokosokról szól, akik a határ különböző pontjain már jóval előbb is saját majori gazdaságokat hoztak létre: uradalmi épületeket, istállókat, s néhány lakóházat is emeltek. Ezért joggal feltételezhetjük, hogy már **1862**-ben is ők lehettek a tulajdonosok. Mégpedig ebben a területi megosztásban: a borotai határ Rémmel csatlakozó észak-deli sávját, a gyengébb homokos pusztákat, Fúró Lajos halasi református ácsmester vásárolta meg, talán Géza nevű testvérével együtt, a tőle délre eső szintén határmenti sovány legelőket a szentiváni származású - Palkovics - (valójában PANKOVICS) nevű juhász vette meg, aki nagy aklot is épített rá. Minthogy az **1893**-as összeírásban neve már nem szerepel, valószínű, hogy szomszédja, a Weidinger uradalom már előbb megvásárolta tőle.

A határmenti sáv felső birkalegelőit Müller József, bajai lakos vette meg, egy kis majort is építettek rajta, lakóépülettel, istállóval. Ez a birtok lett az un. Müller-pusztá. Úgy tudni, hogy bérlet útján került hasznosításra. Az említett birtoktestek mellett létezhetett egy Sárdi-birtok is. Dülönév utal erre. E kisebb birtokokból álló területsáv leválasztása után a Borotai határ nagyobb hányadát a bajai Weidinger Dezső, a dzsidai-szentkatali részt pedig Rosenberg Jakab bajai orvos vette meg, banki közvetítéssel. Ezt egészítette ki a rémi határ mellett a szentivániaiak által még a múlt század végén telepített kb. 500 kateszteri hold szőlő. Kadarkával és un. fehér Gyöngyszőlővel ültették be. Ezek lettek később az -Öregszőlők-. Ezek a birtokok aztán nem kevés cselédet, pásztort, napszámost, részest alkalmazva földműveléssel és nagyobb mérvű állattartással foglalkoztak. A homokos Szentkátán, a Kukula névű határrészen és a 100 évvel előbb Grassalkovich Antaltól elnevezett Antal-lapos nevű dülőben pedig nyárfa és akácfa erdőket telepítettek.

Gazdálkodásukat Bajáról irányítva majorok és távolabbi istállók, itatókutak létesítésével tették lehetővé. Így keletkeztek a Fűrő-major, a Müller-major, a - Weidinger - és a Rosenberg-major; aztán külön ökör istállók, juh hodályok a - Palkovicson a Bajai út közelében, Ürgésben, Halla-Féth tanya helyén, Középső-Szentkátában stb. A mai falu közepe táján szintén nagy ökör istálló volt, talán még a Grassalkovichék idejéből.

A nagybirtokok nem egyforma hatékonysággal gazdálkodtak, Weidingereknek jobban ment. Sorra megvették a Palkovicst, a Fűrő-majort, s bizonytalan visszaemlékezések szerint a Sárdi-földeket is. A bajai doktorék azonban ráfizettek, ezért már **1895**-ben megkezdték szántóföldjeik, 1900-1902 között Szentkata homokjainak eladását. A három testvér közül elsőnek Rosenberg Dezső részét adták el, hogy testvéreiknek: Miklósnak és Antalnak a részét őrizzék. A 20. század első két évtizedében a nagyobb birtokok tulajdonosai és bérlői közt Rosenberg Emil, Rosenberg Samu, Ormódi Béla, Reich Salamon és Bán G. István nevével találkozunk.

A Fűrő-birtok területének felső részét (Kukula) meg - egy idős adatközlő emlékei szerint - a csávolyi gazdag sváb: bizonyos Hamháber szerezte meg, s kisebb tanyagazdaságot fejlesztett ki rajta, **1910** körül.

A nagybirtokos bajai családok kijáró vagy kinnlakó tagjai, azután gazdatisztjei, cselédjei és napszámosai adták Borota (és a többi határrész) első, szétszórta lakó betelepülőit, azaz Borota első újkori lakosságát. A lakosság számának ugrásszerű emelkedését csak Dzsidai és Szentkata jelentős részének folyamatos felparcellázása és eladása hozta az **1895** utáni

években, évtizedekben. A Jánoshalmáról kijáró, majd tanyákat építő és kitelepülő szőlőművelők a szentkatali dűlőben 2-3 kat. holdas parcellákban 2 évtized alatt közel 2000 kat. hold, gyümölcsfákkal elegyített szőlőket telepítettek. Ugyancsak tanyákat építettek frissen vásárolt 20-30 kat. holdas fekete dzsidai földjeikre a jánoshalmi és az átköltöző mélykúti családok. De jöttek új tanyásgazdák Csávolyról, Bácsalmásról, Szentivánról, sőt még Soroksárról is. A jánoshalmiak és a mélykútiak magyarok voltak, az utóbbi helyekről elsősorban svábok települtek át. Így emelkedett a lakosság létszáma az 1880-ban összeírt 73-ról 1890-re, 547-re, 1900-ra, 722-re, 1910-re pedig 2724-re. A lakosság nagyobb fele tanyákon és a majorokban élt, de a középkori templom és falumaradványok közelében a tanyákat nem építő telepések egy Nagy utcának nevezett falucskát hoztak létre. Abban az időben ez a falu még csak egyetlen széles, homokos utcából állt. Középtáján egytantermes iskolát építettek (kb. 1905-ben), amelyhez szényitható deszkafallal egy imaházacska csatlakozott. Mellette harangláb árválkodott egy kis haranggal, s már harangozó templomszolgá szőlította vasárnaponként misére a népet. Az istentiszteleteket a Rémről átjáró Szemző János plébános tartotta. Keresztelés, temetés, anyakönyvezés is Rémen történt, a borotai temetőt csak 1905-ben nyitottak meg. Az első tanító Csapláros Sándor kántortartó volt. Az iskola 1909-ben vagy 1910-ben egy új tanteremmel bővült. A másik tanító az Érsekhalmáról jött, Keresztes Gyula lett. Az iskola megnyitása előtti években idősebb, írni, olvasni tudó emberek egy-egy tanyasi szobában taníttatták telente a gyerekeket. Egy ilyen "iskola" működött a Halla-tanya helyen lévő egykori uradalmi épületben is. A gyerekek nemcsak a tűzifát, hanem még a kis székeiket is magukkal vitték, hogy leülhessenek.

A lakosság számának növekedése lehetővé és szükségessé tette kisiparosok beköltözését is. Nyílt tehát bolt, mészárszék, kocsmá, sőt a múlt század végén szabó, kalapos és kőműves mester is települt közéjük. Az uradalmak pedig ácsokat, gőzgépekhez is értő kovácsokat alkalmaztak. Kocsival-lóval járó vándorkereskedők és vándor szíjgyártók is többször megfordultak a "faluban" meg a majorokban.

E fejezben elmondottakból látható, hogy Rém község közigazgatási részét képező Borota erre az időre már megérett arra, hogy a térképekre önálló községként rajzolja fel magát.

1910. SZEPTEMBER 14: ÖNÁLLÓ KÖZSÉG

A borotai határ szétszórt lakossága és az iskola köré csoportosult új betelepülők létszáma a 20. század 2. évtizedének elejére elérte a háromezret. Természetes hát, hogy a környező településekhez hasonlóan önálló községgé akartak válni. Fűrő Lajos nagybirtokos és társai az Önállósodás érdekében már előbb is kérvénnyel fordultak a belügyminiszterhez. Törekvésükhöz megnyerték a bácsalmási járás főszolgabírójának és Szutrély Lipót országgyűlési képviselőnek a támogatását is. Így azután a főszolgabíró **1910** nyarának végén megszervezhette az első képviselőválasztást, s közéjük besorolta a legtöbb adót fizető birtokosokat is (viriliseket), majd a borotai írásbeli ügyek intézésével megbízta Nagy Józsefet, aki gyaníthatóan délvidéki származású volt.

Az első, Rémtől különvált közgyűlést a borotai iskola tantermében 1910.szept.14-én tartották meg. Ezen a községi képviselő-testületi gyűlésen még a rémi bíró: Heckenberger József elnökölt, a jegyzői tisztelet Kelle Vincze rémi jegyző töltötte be, de a jegyzőkönyvet már Nagy József vezeti. Ha felsoroljuk a jelenlévő újdonsült községi képviselők nevét, egyben Borota vezetőrétegét is bemutatjuk, ugyanekkor köteles hálánkat rójuk le irántuk:

Weidinger Dezső, dr. Rosenberg Samu, Müller József, Nagy Pál Sándor, Féth György, Kiss Ádám, Kocsis József, Szebellédi Ferenc, Komáromi Gergely, Keller Tamás, Marosevics Ödön, Polyákovics Iván, Federer Sebestyén, Sándor Mihály, Tüske István, Burnáty Ádám, Kovács József, Vági Péter, Mikó Máté, Halla Imre, Kucsera Ferenc, Kiss Johák, Rasztig Ferenc, Mák János, Ifjú Nagy Pál képviselőtestületi tagok.

Az első három személy 3 nagybirtokos volt, a többiek pedig Jánoshalmáról, Mélykútról, Csávolyról áttelepült tanyások, és régebbi pusztaiak voltak. Hasonló jelenléttel **1910**-ben Összesen 5 képviselőtestületi ülést tartottak. A 3. ülés jegyzőkönyve utal a testület létszámára is: „32 szavazattal bíró képviselő közül 25-en megjelentek.” Volt dolguk bőven. Meg kellett alkotniuk az új község szervezeti szabályzatát, meg kellett teremteni az önállóan is működni képes községi szervezetet, az állandó alkalmazottak bérezési rendjét, intézkedni kellett községháza és jegyzői lak megteremtéséről. (Ekkor létrehozott hivatali álláskeretek és megbízatások: bíró, albíró, jegyző, aljegyző, 6 esküdt, közgyám, pénztáros, adószedő, írnok-végrehajtó, rendőrzetű, 2 rendőr, kisbíró és lovas kézbesítő). A vezetők és az esküdtek alkották együttesen a község elöljáróságát, míg a helyi szabályrendeleteket alkotó szerv a képviselőtestületi közgyűlés volt.

1911 január elsejével vált a község teljesen önállóvá, a Rémmel közös 21 000 k. holdas határból 14 000 holdat vitt magával: Borota, Dzsida és Szentkata pusztákat. Saját bírónak Kocsis Józsefet, albírónak Féth Györgyöt, jegyzővé a járási szolgabíró bizalmát élvező Nagy Józsefet választották. A képviselő-testület a következő években általában havonta ülésezett, A gyűlések jegyzőkönyveinek tanulása szerint a következő években egész sor nehéz kérdést kellett megoldaniuk. Becsülettel helyt álltak.

Az új községet közegészségügyileg dr. Rendek Béla jánoshalmi községi orvoshoz csatolják, gondoskodnak az illetékes körállatorvos illetményének előteremtéséről, népkönyvtárat létesítenek, eperfákat nevelő faiskolát, szülésznői állást szerveznek (Radvánszki Pálné), sőt néhány-ágyas járványkórházat is létrehozna. Mindezekhez sok pénz (korona-fillér) kellett, ezért az adózás rendjét kidolgozták, majd megkezdték a pénz beszedését. Első évben a bevétel 36 000 korona volt. Ugyancsak **1911**-ben 2 kocsmát és 2 mézártszék működését engedélyezik, sőt december 1-től önálló lelkesi állást is létrehozna. Az első lelkes Kozák József volt, őt **1913** májusától **1923** februárjáig Kazinczi Imre plébános követte.

1912-re is maradt bőven közfolyadék: bővíteni kellett a bérelt házban működő község-háza tanácstermét, a kiszálló hatóságok, ellenőrök részére vendégszobát kellett létesíteni, azután a temető felett a kijáró tehén részére egy kisebb közlegelőt is vásároltak. Rendezték a pap és a harangozó illetményeit. Ez idő alatt folyik a parcellázottan eladott uradalmi határrészek új dűlőútjainak kijelölése, mérnöki felmérése, s ez bizony nem kevés civódást hozott. Érdekes azt is megemlíteni, hogy ezekben az években szinte minden közgyűlésen ott van néhány betelepülni kívánó ember kérelme: vegyék fel Borota lakói közé. A kérelmező 10 vagy 30 korona betelepülési díj lefizetése ellenében "a község kötelekébe felvétetett." Az első aljegyző Makkos Manó lett.

Tervezik az iskolához toldott imaház helyett egy katolikus templom építését, a vezetők segélykérő deputációba utaznak Pestre, de pénztelenség, majd a háború miatt az építésre még jó sokáig nem került sor.

1913-ban azonban építenek egy plébániát, fenntartására a község évi 400 koronát ajánl fel, A bérelt jegyzői lak egyik szobájában postaügynökség létesül, közben kijelölik az állatvásártér helyét is. A temetőben egy kisebb hullaház épül, Juhász Boldizsárt megkéményseprővé választják.

A télen iskolába bejáró tanyasi gyerekek részére felügyeletet is biztosító "gyermekmenhely" fenntartásához anyagi fedezetet biztosítanak. Még a következő években is. Az **1914.** év első fele még a "béke-időkhöz" számít. Még megejtik a községi képviselő-testület felének törvényszerinti

újraválasztását, június 21-én pedig Horváth Győző kalocsai segédpüspök bérmálja a borotai gyerekeket. Utána a nép az aratással van elfoglalva, senki sem sejti még, hogy egy hónap múlva kitör az Első Világháború.

AZ I. VILÁGHÁBORÚ ÉS A FORRADALMAK

1914. A július 28-i hadüzenet, majd az általános mozgósítást elrendelő plakátok kiragasztása után még ebben a kis faluban is megváltozott az élet. A katonakötelesek és a tartalékos népfölkelők néhány nap alatt bevonulnak, aztán kikerülnek az orosz meg a szerb frontokra, így nemcsak a munkáskezek hiányoznak már, hanem nemsokára kezdenek jönni a halotti értesítők is. A két tanító is bevonult, úgy, hogy a tanítás Kazinczy Imre plébános nyakába szakadt. Délelőttönként az I.-II. osztályosokat, délután a III.-VI. osztályosokat tanította. Ahogyan tudta.

A hadbavonult katonák nem jöttek vissza ősze, de jött a tél, ezért részükre a község saját asszonyaival hósapkákat és érmelegítőket készíttetett, a pénzügyi alapokat meg - felsőbb rendelkezések nyomán - hadikölcsön-kötvényekbe fektették. Így szűnik meg az egyébként is kevés pénzzel rendelkező szegény-, a népkönyvtár-, a tűzoltó- és a községépítészeti alap.

A háború következő évei is hasonló gondokat-bajokat hoznak. Az itthon maradt rászoruló családtagokat rendszeres segélyezésben kellett részesíteni, az éhező családok részére egyszer 200q lisztet vásárolnak (hitelben) és osztanak szét, a jánoshalmi körorvosra bízzák a tanyákon élő, munkára kihelyezett orosz hadifoglyok gyógyítását, az orvosi költségeket a gazdákra terhelik. Az állategészségügyet a jánoshalmi Őkrész Illés állatorvos látja el. Közmunka-megváltás címén mind a fogattal rendelkező gazdáktól, mind a gyalogmunkára kötelezettektől jelentős összegeket szednek be.

Fontos esemény **1916**-ban: a köz- és vagyonbiztonság javítása érdekében éjszakai felügyeletre megszervezik a helyi polgárőrséget. Éjjelente négy ember őrködik. Aki nem áll helyre, 10 korona büntetést fizet. A közgyűlés 1918-ban a fokozódó elszegényedésre hivatkozva még megtagadja a katonaságnak szánt 75q zsír és szalonna begyűjtését, de hozzájárul 16 vágómarha felvásárlásához és árkülönbözetének kifizetéséhez.

1918 már az összeomlás éve volt. Összeomlottak a frontok, a királyság, a gazdálkodás, a közigazgatás, de összeroskadt a társadalom és a közerkölcs is. Maradt a szegénység és a 84 borotai hősi halott elsíratása. Ezután is nehezebb hónapok-évek jöttek.

Már a nyár folyamán kezdtek hazaszállingózni az alakulataikat elvesztett vagy megszokott katonák. Némelyikük fegyverét is magával hozta. A szeptember 4-i képviselő-testületi gyűlés idején a községi bíró, Kocsis József, a jegyző Nagy József, de a jegyző már nincs jelen, a jegyzőkönyvet is csak helyettese: Makkos Manó írja alá. Sőt a bíró sem. Nagy József, aki a háború alatt "igen durván bánt a néppel", érezve a közelgő felfordulást,

megszökött. De nemcsak ő, a tanyákon gazdálkodó nagyobb gazdacsaládok közül is többen húzódtak védettebb helyekre: Jánoshalmára, Csávolyra, Szentivánra. A uradalmak tulajdonosai pedig Baján laktak.

Az „őszirózsás forradalom” Borotán november 2-án ütött ki. Kevés ember él már, aki vissza tud emlékezni. De itt sem történt egyéb, mint az ország más községeiben: a lumpen elemek, nyomorgó, telebeszélte agrárproletariátus egy része "forrongani kezdett". E forradalom egyik eseményét írja le az 1922. március 6-i képviselő-testületi ülés jegyzőkönyve:

"Köztudomású, hogy Weidinger Dezső birtoka az 1918. évi november havi forradalom idején teljesen tönkretétetett a forradalmárok által. Az Összes állatállományát, gazdasági felszerelését, szőlőfelszerelését, 300 hektoliter borát elrabolták, vagy megsemmisítették. Az úri laknak minden ízét összetörték."

A kormány azonban ezekre a napokra statáriumot hirdetett, így arra a kérdésre is feleltünk, hogy egy Halasról (vagy Bajáról) kiszállt katonai különítmény miért végezte ki már november 6-án, 8-án, és 11-én L. Mihályné 31 éves, I. István 26 éves és I. Mihály 20 éves borotai lakosokat.

A téli hónapokban nem került idegen megszállás alá Borota. A szerbek csak a szentiváni határig jöttek fel, meg-meglátogatva és fosztogatva a határ déli részén fekvő tanyákat. A demarkációs vonal ellenőrzésére a magyar katonai hatóságok ugyanakkor néhány csendőrt vezényeltek ki, akik először egy bérelt szobában szállásolták be magukat.

A képviselőtestület következő ülése 1919. január 1-én volt, amit az albíró: Tüski István, és a helyettes jegyző: Makkos Manó vezetett le. Úgy látszik, az őszi események Kocsis József bírót is elmozdították. Egy második előfogatot alkalmaztak, mert a katonaság hivatalos embereit folyton fuvarozgatni kellett.

Március 21-e után a kommunista Tanácsköztársaság Borotán is berendezkedett. A helyi kis létszámú rendőrséget vörösőrséggel, a községi előljáróságot direktóriummal, az úgy-ahogy fizetett terménybeszolgáltatást ingyenes rekvirálással, a törvényességet hatalmi szóval váltották fel, s május 1-én, az utcán vörös zászló alatt masírozgattak. Konkrétabb adataink már nincsenek, csak a bukásukról, és a megtorlásról: 1919. augusztus 11-én a Foktő-Kalocsa irányban átvonuló "fehér" különítményesek felakasztották Csermák József 56 éves direktóriumi elnököt és a 45 éves Farkas Antal direktóriumi tagot. A többi direktóriumi tag későbbi büntetése: a községi pénztárban maradt utánuk 63 830 korona "fehérpénz", amely értékének 4/5 részét elvesztette, ezért az 1920. szeptember 20-i képviselő-testületi gyűlés

a különbséget egyetemleges felelősséggel a volt direktórium tagokra terheli, s befizetni kötelezi őket. Névsoruk azonban nincs mellékelve. (Még ez is ide kívánczik: az egykori községháza falára **1969**-ben egy emléktáblát szereltek, mely Csermák Józsefet mártírnak deklarálja. A tábla még ma is ott van.)

Az Összeomlás és a forradalmak nehéz hónapjait a községi képviselőtestület újbóli összehívása **1919.** augusztus 18-án zárja le. Elnök Tüski István bíró, előadó Makkos Manó h. jegyző, s a 15 megjelent régi képviselő közt még nincsenek ott az uradalmak birtokosai, vagy képviselőik.

A jegyzőkönyv szerint: "Elnöklő bíró... Örömmel konstatálja, hogy a mai nap azon boldogsággal telt nap, amikor a kommunistaság letörése után... az első alakuló gyűlésünkre lettünk egybehívva."

A 20-AS ÉVEK BOROTÁJA

A forradalmak és a megtorlások elmúltával **1919** végén ismét helyre állt a közigazgatás: Tüski Istvánt, az eddigi albíró bíróvá, Makkos Manó aljegyzőt vezetőjegyzővé léptették elő, akik azután gondoskodtak az előljáróság és a képviselőtestület rendszeres összehívásáról, a felmerült közügyek intézéséről, a közigazgatási szervezet működtetéséről.

A közbiztonság megszilárdítása érdekében az eddigi három helyi rendőr mellé még három vidéki rendőrt is a községbe helyeztettek, és három nemzetőrrel erősítették meg őket. **1919** végén alakult meg a jánoshalmi járás, ezentúl Borota is e járás főszolgabírójának hatáskörébe került. A borotaiak a jánoshalmi pénteki heti piaci napokon intézhették Ügyes-bajos dolgaikat.

1920-ban zsír, termény és vágóállat beszállítások terhelik a községet, ugyanakkor pénzt gyűjtenek a magyar hadifoglyok hazasegítésére. Nagy gondot okozott a községbe érkező kevés só, cukor, rézgalic és az összegyűjtött gabonaadományok igazságos szétosztása. Ezek az évek még a háborús nélkülözések nyomait viselik magukon. A községi bíró júniustól Racsmány Tamás lett. A képviselőtestület munkájában már Weidinger Zsigmond, helyi nagybirtokos is tevékenyen részt vesz. A községben határ őrző magyar katonaság van elszállásolva, ellátásukról gondoskodni kell.

1921. évben gyógyszerár nyílik, a postai küldöncszolgálatot állandó postaügynökséggel kapcsolják egybe (Mikó Péter), Antallapason és Szentkatán - bérelt szobákban - egy-egy tanyasi iskolát rendeznek be, képesített tanítókkal. Megalakul az Önkéntes Tűzoltóegylet is, nyáron pedig Horváth Győző kalocsai segédpüspök a fiatalokat bérálja. Mindezeknél fontosabb azonban a létszámában még mindig egyre gyarapodó lakosság részére, hogy az **1920**-as földreform-törvény alapján ismét házhelyek juttatását szervezik, ugyanakkor 104 földigénylő részére a Zágrábi Bank tulajdonában lévő földekből 1 és 3 kat. holdas parcellákat vesznek igénybe és osztanak szét.

1922-ben megszámozzák a belterületi 241, és külön a külterületi 538, Összesen 779 lakóházat. A nemrég kialakított utcák is végleges neveket nyernek. A Fő utca neve Szent István utca lesz, a többiek Kossuth Lajos, Jókai, Petőfi, Deák, Zrínyi és Erzsébet királyné nevét kapják. A 241 belterületi lakóház nagyobbik fele a Szent István utcában állt, a többi utca inkább csak üres telkek és szőlők sora volt, itt-ott néhány házzal. A mellékutcák beépítése csak a következő évtizedekben fokról-fokra történt.

Az 1922-o évben Tóth Márton került a bírói székbe, mellette albíró Füstös István. A jegyzői tisztet már Koller László tölti be.

1923. Az iskola gyakorlókertet kap, a község pedig 11 holdas járási legelőt vásárol a naponta kijáró tehéncsorda részére. A bajai vármegyeháza építéséhez 15 000 koronát adnak. 10 000 koronát küldenek a cisztercita diákok segélyezésére, 50 000-rel a Magyarországra menekült délvidéki egyetemi hallgatókat támogatják. Elvállalja a község a Bajai műút rá eső 5-6 kilométeres szakaszának kőfuvarozását is. Van már két pálinkafőzde, s a kocsmák számát 5-re emelik. Ez év márciusában kerül Kazinczy Imre plébános helyére Horváth Károly lelkész. A községbe való betelepelési taksát az infláció miatt 1000 koronában szabják meg. A decemberben megtartott képviselőválasztáson ismét 16 rendes és 4 póttagot választottak. Féth Márton továbbra is bíró maradt. (1939-ig, egyfolytában 17 éven keresztül!)

1924-ben a földreform kapcsán újból 192 földigénylő jelentkezett, de a névsorból 103-at töröltek. Legtöbbjüket - név szerint - azért, mert 1918-ban fosztogatott, vagy 1919-ben kommunista vezető, vöröskatona volt. Néhány törlés oka még: "vadházás" (ma így mondanánk: élettárs.) A Weidinger- és a Rosenberg- uradalom mellett özv. Madzinyi Gézáné, Hubai Miklós és Nagy Pál Sándor virilisként került a képviselő-testületbe.

A belvizek, valamint Felső-Szentkata és Ürgés egykori tavainak levezetése céljából a község csatlakozott a Jánoshalma-Tataháza belvízmentesítő lecsapoló érdekeltiséghez, s az akkor még feleslegesnek tartott vizeket 2 mély sáncon keresztül a Kígyós vízrendszerébe juttatták. Ebben az évben határozta el az elöljáróság, hogy a bérelt házban működő antallaposi iskola épületét megvásárolják, s a telken egy új iskolát s tanítói lakást építenek.

1925. A község a régi kis harang mellé egy 200 kilogrammos nagyobb harangot vett, Szent István névre keresztelték. A harangláb a tomplom mai helyén állt. A rendszeres harangozást fizetett harangozó végezte.

1926. A korona-pengő változásának éve, ami pénzügyi stabilizációt hozott. Ekkor épült az antallaposi és a felsőszentkatali iskola, mellettük tanítói lakás. A pénzeszközök nagyját gróf Klebelgsberg Kuno közoktatási miniszter teremtette elő, de a kalocsai érsekség is hozzájárult, a község pedig az iskolák bebútorozását és működtetését vállalta.

Elkészült a község bekötő műútja is. A Rosenberg-földek felparcellázása és eladása tovább folytatódik, ekkor kerülnek sorra a Bajai út melletti területek is.

1927. Gróf Zichy Gyula kalocsai érsek Csapláros Sándor kántortanítót igazgató-tanítóvá lépteti elő. Rajta kívül még tanítók voltak akkoriban: Misák Ferenc, Filipovics Nándor, Kozma Károly. Ekkor tanított Felsőszentkátán Hochsteiger Mátyás, bácsbokodi tanító.

1928. A Klebelgsberg-iskolaépítési program keretében államköltségen megkezdik az alsószentkatali iskola építését.

1929. Még mindig Féth Márton a bíró, az albíró Rajzci István, a jegyző továbbra is Koller László, helyettese Dr. Koltai Győző. Van már önálló orvos is: Dr. Kopeczky Károly személyében. Befejezik az alsószentkatali iskola építését, amelyben tanítói lakás is volt, a község bútoroztatta be. Tanterme vasárnapi istentiszteletek tartására is szolgált, akárcsak felsőszentkatali iskoláé. Az első tanító Szűcs Margit tanítónő lett. Ugyanezen évben kapott a szentkatali Szili Lukács kocsmanyitási engedélyt, hogy ott helyet adhasson a szerveződő szentkatali gazdakörnek. Tánc minden vasárnap délután és este volt, de csak rendőri felügyelet mellett.

A lakosság létszám a **1930**-ra az **1920.** évi 3244-ről 3751-re növekedett, közülük mindössze 136 vallotta magát német anyanyelvűnek. A lakosság zöme (3700) római katolikus vallású volt. Érdeemes megfigyelni, hogy a 2745 külterületi lakosból a jobbadán Jánoshalmáról áttelepültek dzsidai és szentkatali tanyáin már 1534 fő élt. Az adatokból az is látható, hogy Borota lakosságának 2/3-át a külterületek vagyonosabb népe adta. Ezért kellett a belterületi iskola mellett három külterületi iskolát építeni, amelyeket istentiszteletek és iskolán kívüli népművelési célokra is felhasználtak. A többségében jánoshalmi származás és a gazdasági kapcsolódás teszi érthetővé, hogy a közúti forgalomszámlálás **1927**-ben és **1928**-ban a közúton napi 1697 tonna áru-áthaladást észlelt. Kétszeresét a megyei átlagnak.

Az évtized vége a lelkek gondozásában is hozott újabb változást: Horváth Károly plébános helyét **1930**-ban Mátis Kálmán vette át.

Az új község tehát fejlődésnek indult. Kár, hogy az **1929**-ben beköszöntő gazdasági válság ezt a folyamatot lassította, a falusiak és a majoriak szegénységét pedig növelte. Szerencsére csak átmenetileg.

A '30-AS ÉVEK

Az 1930-as évtized a község vezetésében és politikai életében döntő változásokat nem hozott. A lakosság nagyobbik fele meg volt elégedve az 50 k. holdas, német származású tanyasi gazdának: Féth Mártonnak a bíraskodásával, négy évenként rendre úra megválasztották. Hogy a község szolgálatára több ideje legyen, a Szent István utcában szép házat is épített magának.

1939 nyarán a szintén tanyán lakó másik vagyonos gazdát, az eredetileg jánoshalmi származású Nagy Dezsőt (Szepe) választották bírónak. A közigazgatást ellátó segítők ebben az évtizedben Koller László (1936-ig), Turánszki József (1938-is), majd dr. Koltay Győző községi vezető jegyzők voltak, aljegyzők, adóügyi jegyzők: dr. Koltay Győző, 1936-tól Füstös Antal, majd dr. Karip Endre.

A képviselő-testület létszáma - a lakosság létszámával együtt négy évenként emelkedett, 1940-ben már 43 képviselő volt. A választott községi előjáróságban legtovább Rajezi István albíró és Kiss Antal (Sörke) községi pénztáros maradt meg.

A község politikai élete nemcsak a képviselők és a bírók választására szorítkozott. A szavazati joggal rendelkező lakosok, az országgyűlési képviselők megválasztásában is részt vettek. Így segítettek négy évenként újra a jánoshalmi járás képviselőjévé választani a kormánypárti dr. Marschall Ferencet, aki hálából a templom építéséhez 2000 pengős külön államsegélyt járt ki. Marschall támogatására alakult meg a községben 1935-ben a Nemzeti Egységpárt. (NEP) Működéséről nem maradtak fenn adatok. Az 1939-es képviselőválasztáson azután Marschall utódját, a szintén kormánypárti gróf Teleki Jánost segítették mandátumhoz jutni.

Már a 20-as években kezdtek pénzt gyűjteni az I. világháború hősi halottjainak emléket őrző emlékmű építéséhez. Végre 1934-ben sikerült az emlékmű felállítása. Mészkőből oszlop alakúra faragták, tetején kardot tartó bronz turul-madár terjesztette szárnyait. A piactéren állították fel. Márványtáblájára 84 borotai hősi halott neve volt felvésve. Szeptember 16-án tábori mise keretében szentelték fel.

A pénzügyi helyzet a gazdasági válság elmúltával stabilizálódott. Az 1937-es községi költségvetés már 53 600 pengős szükséglettel tud számolni, amelynek háromnegyedét a 112,86 %-os községi pótdadóval kivánták fedezni. A nagyobb beruházásokhoz, mint például a Szent István utca kikövezése, iskola bővítés, hiteleket vettek fel.

A közrendet és a vagyonbiztonságot 2 rendőr, 1 rendőr vezető (sokáig Illés Pál, majd Fekete Pál) és 4 mezőőr szolgáltatta. A borotai-csendőrőrs még a '20-as

években megszűnt, de a jánoshalmi őrs kakastollas lovas járőrei Borota közbiztonságára is ügyeltek. Szükség is volt rájuk, hiszen 1938-ban már kb. 700 külterületi tanyával számoltak, amelyben a lakosságnak közel 75%-a élt.

A beköltözések és születések számának növekedése nyomán a lakosság lélekszáma az 1930-as 3751-ről az 1941-es népszámlálás idejéig 4049-re emelkedett, s a belterület is már több mint 1000 lakossal dicsekedhetett. A beköltözési engedély egyszeri díja 1939-ben egységesen 20 pengő volt.

A gazdasági élet alapja továbbra is a mezőgazdaság maradt, benne meghatározó tényezők a két nagybirtok, a nagyobb tanyasi gazdaságok sora, s Szentkata szőlő- és gyümölcstermelése voltak. De azért a belterületen lakó borotaiaknak és a kb. 150 szentiváni gazdának a Rémi út két oldalán fekvő kisebb területű bortermő szőlőit is számon kell tartanunk. Ezt a határrészt a szentivániak "Kisborotának" nevezték, kocsikkal és kerékpárral jártak át szőlőiket művelni.

Az 1935-8s országos mezőgazdasági összeírás Borota határában összesen 2268 földbirtokot talált. Ebből 1 k. holdnál kisebb 1058, 1-5 holdas 771, 5-50 holdas 422, 50-100 holdas 10, 100 hold feletti 7 gazdaság volt, amelyből 1000 k. holdnál nagyobb területtel csak a Weidinger- és a Rosenberg birtok rendelkezett. Az összes területnek: a 14 213 k. holdnak szűk felét a földművelő paraszti gazdaságok, bő harmadát a két nagybirtok birtokolta. A szőlőt és gyümölcsöt termelő kisgazdaságok közel 2000 k. hold területen gazdálkodtak. Az I. világháború után többször is volt földosztás. 1935-ig 346 földhöz juttatott család 642 k. holdat kapott, köztük néhányan vitézi telket is.

A határ művelési ágak szerinti megoszlása 1935-ben ez volt: 8561 k. hold szántó, 1858 szőlő, 2059 legelő, és 962 k. hold uradalmi és magán-erdő.

Mind a nagybirtokon, mind a tanyasi gazdaságokban a fő termés a búza és a kukorica volt, amit szemes- és zöldtakarmánnyal egészítettek ki. Az uradalmak azonban igényesebb növényeket is termesztettek: napraforgót, kendert, mákot, sőt a Weidinger-uradalom kertészetet is tartott fenn, s abban még spárgát és földimogyorót is termeltek.

Az uradalmak igaerő iránti szükségletét elsősorban ökrök (szürke magyarfajta), a paraszti gazdaságokét lovak elégítették ki, bár 30-40 nóniuszt és arabs félvért az uradalmak is tartottak. Az állattenyésztés is kétféle volt: az uradalmak főleg sertést, kizárólag mangalicát hizlaltak és merinó juhokat tenyésztettek, míg a paraszti gazdaságokban a lótenyésztés, a sertéshizlalás, és a tehéntartás (pirostarka) dominált. Az uradalmi majorokat ezért a különálló ökör- és marhaistállók, juhaklok, míg a tanyákat a

lakóépülethez épített istállók és a külön épült ólak, görék tették jellegzetessé.

Az 1931-es állat összeírás 676 lovat, 696 szarvasmarhát, 2196 juhot és 3749 sertést talált a lakosság és az uradalmak birtokában. A gazdák lótenyésztésének gazdasági súlyát mutatja az is, hogy például 1942-ben 20 db egy évnél idősebb mént írtak össze, ebből mindössze 3 volt uradalmi. Az egyes gazdák egymás csődörjeit használták fedeztetésre.

Miből származott a pénz?

Az uradalmak a gyapjút, a vágójuhokat, a hizlalt disznókat és a húsmarhákat értékesítették, de búzából, kukoricából - elsősorban Baján eladva - közvetlenül is pénzeltek. A paraszti gazdaságok fő bevételi forrása a sertésértékesítés, meg a baromfi és - főként vajként - a tejtermékek eladása volt. Az utóbbiakat elsősorban a jánoshalmi heti-piacokra hordták, ott háziasszonyok és baromfi-tojáskereskedők vették meg. A bikaborjúkat meg a sertéseket a jánoshalmi disznókereskedők és a hentesek vásárolták fel. A gazdák néha maguk is összeálltak, s egy-két vagon sertést közvetlenül a pesti vágóhidakra szállítottak. Buzát keveset adtak el, ha mégis, a jánoshalmi és a szentiváni malmok vásárolták meg. Egyébként örletni is ezekhez jártak. 1940 körül már számos gabonafelvásárló is vette a szemes terményeket, köztük a jánoshalmi "Futura".

A termékek piacra hordását, a Borotát Jánoshalmával összekötő Dzsidaí út részbeni kikövezése is segítette. A szentkatali szakasza még a II. világháború előtt kiépült. Főleg állami és jánoshalmi pénzekén, de Borota is jócskán hozzájárult: 1939-ben 20 000, 1940-ben 4000 pengővel. Szükség is volt a jó útra, mert a dzsidaí tanyák terményeit és a mind többet és mind jobb minőséget termő szentkatali határ gyümölcsét, szőlőjét, borát az évről-évre híresebbé váló jánoshalmi piac 30 gyümölcskereskedője, 5-6 sertés-, 7-8 takarmánykereskedője vásárolta fel. Meg a másfél tucatnyi borkereskedő és a tucatnyi hentes.

Kik és miért dolgoztak?

A nagybirtokokon intézők, éves szerződéses cselédek, pásztorok és a faluból kijáró időszakos részesek dolgoztak, évenként megállapított komencióért, bérért, terményrészért (amit az uradalom olykor pénzben váltott meg).

A paraszti gazdaságok - elsősorban a tanyások - főként családi munkaerejükre támaszkodtak. A 40-60 holdas vagy nagyobb gazdaságok azonban egy-egy bérest, olykor bérescsaládot is fogadtak, akik a tanyán laktak, míg a kukorica kézi munkáját és az aratást részesek végezték, az előre kialkudott terményrészért. A részesek, aratók ebből teremtették elő a családjuk évi kenyerét és az egy-két disznó felhizlalásához szükséges kukoricát.

A szőlőt és gyümölcsöt termelő gazdák (meg olykor kisiparosok) a munkák zömét maguk és családtagjaikkal végezték, de a nehezebb munkákhoz (kapálás, permetelés) napszámos kisegítőket is gyakran fogadtak. Elég sokan adták ki szőlőjüket "feles munkára is", azaz az összes munkát a feles és családja végezte, a permetszerek árát és az eladott termények árát felezték. A piacozás közös volt, a nagyobb tételeket a gazda fuvarozta haza, a kisebbeket a feles dragaccsal vagy kerékpárral. Nagyon sok emberi verejtékbe került, míg a borotai határ fekete földjei és homokos határrészei terményt, pénzt, megélhetést adtak, de megadták.

Még egy jellemző gazdaságtörténeti adat kívánczik ide. Egyszer régen kijegyzeteltem az 1936-os borotai birtokíveket. Megszámoltam: még mindig 412 jánoshalmi lakost, mint borotai birtokost tartottak nyilván pedig előbb már sokan tanyát építettek Dzsídán vagy Szentkatán, meg a megvásárolt Rosenberg-földeken. S a község lakói sorába felvételt kérve és nyerve borotaivá váltak.

Ez az évtized a község mezőgazdaságának gyors fejlődését és a belterületi házak, valamint a lakosság számának növekedését hozta. Ám e fejlődésből - ha kisebb mértékben is - az ipar és a kereskedelem is kivette részét.

Dr. Rapcsányi (Rapp) Jakab orvos, Jánoshalma és Baja város egykori helytörténésze 1934-ben Baja városról kiadott monográfiájának a végén Felső-Bácska egyes községeiről is közöl történeti és gazdasági összefoglalókat. Ezekhez a megírásra felkért tanítók és plébánosok útján jutott. Így a Borotáról szóló résznek a harmincas évekből vett gazdasági és kulturális anyaga bizonyára valós adatokat tartalmaz.

Elfogadjuk tehát, amikor közli, hogy Borotán számot tevő kisipar van. Szám szerint: 2 darálómalom, 2 szikvízüzem, 7 szabó, 7 cipész, 2 pék, 5 bognár, 6 kovács, 3 géplakatos (cséplőgépekkel), 2 bádigos, 5 asztalos, 2 papucsos, 5 borbély, 2 mészáros, 3 kádár, és 5 varrónő. De tudjuk, hogy mellettük még néhány szeszfőzde is működött, s a község egy kéményseprőt is alkalmazott. Mindezt összevetve jelentős kisipari réteg jelenlétének lehetünk tanúi. Létszámukat az alkalmazott segédek és inasok még csak növelték. Lassan megindult szervezkedésük is, 1942-ben már 26 borotai kisiparos volt a jánoshalmi ipartestület tagja. Önálló testületté alakulásukat csak a II. világháború akadályozta meg.

A kereskedelemről jóval kevesebbet tudunk. A helyi kereskedelmet néhány vegyesbolt, pár rőfös, s 4-5 kocsmá képviseli. Külterületre is jutott belőlük. A hetipiacokra a szomszédos községekből jövő sátoros, gyékényes kereskedők a piaci forgalmat jelentősen megemelték, ezért a piactér rendben tartásáért és a helypénzbeszedésért évről-évre árverezések folytak. 1940-ben a négy árverező egyike 399 pengőért nyerte el a következő évi helypénzszedés jogát. Érdekes adat ez is: 1939-ben a helyi rövidáru- kereskedők - hogy megélhessenek - kérelmezik a piacukról az idegen kereskedők kitiltását. Az előljáróság enged is kérelmüknek.

Az egészségügy is szépen fejlődik, hiszen a községnek már saját orvosa, (Dr. Kopeczky Károly), 2 szülésznője, 1941 eleje óta egy bérelt szobában tüdőgondozója, egy állatorvosa van, és évek óta működik már a Wandrák-féle gyógyszerár is. De az egészségügyhöz sorolható talán: 1939 decemberében a nélkülözők megsegítésére - az új országgyűlési képviselő, gróf Teleki János óhajára - a község

800 pengőért cipőt juttat a rászoruló iskolásoknak. Segélyezési akciók máskor is indultak. 1940 áprilisában

például hivatalos gyűjtést szerveznek a danai árvízkárosultak megsegítésére.

A legnagyobb, évekig tartó gyűjtés templomépítés céljából történt. A helyi plébánosok a misézést, és az egyéb egyházi szertartásokat mindeztáig a belterületi, az antallaposi, és a felsőszentkatali iskolák egyszeré oltárai mellett tartották. Amíg főleg a távoli határrészek lakosságáról volt szó, addig ez természetes volt, a plébános egy adott időben, többnyire havonta egy-egy vasárnap kikocsizott híveihez, s ott tartotta meg a misét. Más vasárnapokon a hívek maguk rendeztek istentiszteletet. De amint a belterület népessége is felszaporodott, s plébánia is épült, a tanterem-kápolna és a két harangot is tartó fedett harangláb már kevésnek és méltatlannak bizonyult. Az 1932-ben plébánossá lett Simon Mátyás legfőbb törekvése egy különálló templom felépítése volt. Évekig prédikált, levelezett, könyörgött, gyűjtött érte. Aztán az állandó pénztelenséggel és az építőiparosokkal viaskodott, szinte belerokkanásig.

Kik adták a pénzt, az első felmérések alapján szükségesnek mutatkozó 50000 pengőt? A kalocsai érsekség (9000 P.), a lakossági adományok (22 300 P.), vármegyei hozzájárulás (1000 P.), állami segélyek (5500 P.). A különbségre hiteleket vettek föl, amit aztán a későbbi gyűjtésekkel törlesztettek, majd a háborús infláció semmivé zsugorított.

(Ide írjuk a legtöbbet adakozók nevét is: Rosenberg-uradalom 1500, Féth Márton, Mosonyi Mihály, Nagy Pál József és Halla Imre 1000-1000 pengőt adott. A Weidinger-uradalom adományának nincs írásbeli nyoma, de elképzelhetetlen, hogy jelentős összeget ne adott volna. A templom 9 vagy 10 színes ablakát hét gazdacsalád, a Levente Egylet és a Gyümölcstermelők Egyesülete fizette ki. Legtöbbjük neve ott olvasható az ablakok alján.

Az építés a piactér keleti felén 1936-ban kezdődött és három évig tartott, tulajdonképpen még ma sincs befejezve, hiányzik a külső vakolás és a belső festés. A borotai templomot a kalocsai érsek 1939 március 5-én Szent Lukács tiszteletére szentelte fel. Plébánosa Simon Mátyás nem sokáig misézett benne, néhány hónap múlva elkerült Borotáról. Utóda 1939 szeptember 1-től Huszár Ernő lett.

Az elődök nemcsak a gazdálkodással, hanem a kultúrával is törődtek. A lakosság (az 50 más vallásút, köztük két zsidó és néhány buzgó Jehovás családot kivéve) katolikus volt, de jelentősebb anyanyelvi elkülönülés sem állt fenn. 1930-ban mindössze 136 egyén vallotta magát német anyanyelvűnek. Így érthető, hogy a kulturális fejlődésért hozott sok erőfeszítés eléggé egyirányú lett: főleg az iskolák fejlesztését és fenntartását szolgálta.

A római katolikus iskolák oktatói munkáját az állam is segítette, 1936-ban pl. 15 000 pengős államsegélyt ígért iskolafejlesztésre. Ennek ellenére a község csak 1938-ban határozta el, hogy a belterületi iskola három tantermét egy negyedikkel bővíti. 1940 őszére meg is valósult, s egy negyedik tanítót is alkalmaztak hozzá, a község pótdóójának 32%-át a következő évben is az iskolák fenntartására fordítják. Ezekben az években Felsőszentkatán a 12-14 éves korú gyerekek részére már "ismétlő iskolát" is működtettek, Egyed Sándor volt a tanítójuk. A község 1938-ban 1000 pengős hozzájárulást ad egy állami óvoda létesítéséhez, mert a 80 óvodásnak már szűk a meglévő bérelt helyiség.

1940-ben a felsőszentkatali tankötelesek száma 118 volt, ezért ösztől egy második tanítót is alkalmaztak. Az antallaposi iskola bővítését is elhatározták, mert ott is 120 tankötelest tartottak nyilván. Alsószentkatán ekkor már 2 tanító tanítja a szintén 100 fölötti számú gyereksereget.

(Nem, akkor még nem fenyegetett sem a nemzethalál, sem az etnikai lecserélődés kárhozata!)

Ez az évtized meghozta a borotai fiatalság, vagy inkább a szülők továbbtanulási igényét is. A jánoshalmi állami polgári fiúiskolába mind több 10-14 éves fiú kezdett átjárni. A faluból autóbusszal (1937-ben 5 tanuló), Szentkatáról kerékpárral, de többen a jánoshalmi nagyszülőknél, rokonoknál, ismerősöknél kaptak szállást. Pl. az 1937-38-as tanévben végző 28 negyedikes közül négy volt borotai. Ugyanezen évtizedben a jánoshalmi zárda polgári iskolájába is beíratott néhány borotai lánykát. Évről-évre mind többen akadtak olyan legények is, akik a jánoshalmi aranykalászos gazdákat képző téli gazdasági iskolába kerültek, ők inkább az iskola internátusát vették igénybe. Az évtized végén néhány fiatal még középiskolába is eljutott. (bajai tanítóképző, bácsalmási mg. szakközépiskola.)

A tanítók és a tanulócsoporthoz számának emelkedése lassan lehetetlenné tette, hogy az igazgatói munkát a mindenkor plébános lássa el (Csapláros Sándor is csak 1927-29 közt volt igazgató). Az érseki hatóság 1940-ben Misák Ferenc borotai születésű tanítót nevezte ki igazgatónak, aki e tisztségét 1948-ig látta el. Horváth Vilmos kántortanító pedig jó munkája jutalmaként címzetes igazgatói címhez jutott.

Még néhány érdekesebb adat e termékeny évtized helytörténetéből:

1933.: működik már a római katolikus Polgári Népkor, a Tűzoltók Egyesülete, a Vöröskereszt Egyesület, a Polgári Lovászegyesület. Mind a belterületi, mind a külterületi iskolákban folyik a Levente Egyesület fiataljainak kötelező kiképzése is. Az oktatók a tanítók voltak, a községi leventeparancsnok

pedig Misák Ferenc tanító. Ezekben az években volt már Gazdakor (Fekete Béla tanyáján), s működött a Gyümölcs- és Szőlőtermesztők Egyesülete is. Feltehetően a jánosalmi egyesület fiókéntézményeként. Egy előkerült régi csoportkép bizonyosága szerint a faluban megalakult egy nagy létszámú vadásztársaság is. S egy szép nyári emlék: a régi borotai sportpályán a helyi színjátszócsoporth egy meleg este a János vitézt adja elő. Kukorica Jancsi eleven nyájját hajtt át a szabadtéren, s a szemközti ház padlásáról kötélre szerelt csigán egy "valódi" boszorkány száll alá.

Ezt az ígéretes fejlődést lassította le, majd vetette vissza a közelgő újabb világháború.

ISMÉT HÁBORÚ

1941. június 26. Az Európát legyőző német csapatok már 4. napja szovjet területen nyomulnak előre. Mint hú szövetséges, a magyar kormány ezen a napon Üzen hadat a Szovjetuniónak, s nem éppen korszerűen felszerelt csapataink a Keleti-Kárpátok hágóin át megindulnak Ukrajnába. A háború győzelemittas és katonazenés szakaszában ezek még lelkesedéstől fűtött napok voltak, csak hónapok, évek múlva fulladtak mind több egyéni és végül nemzeti tragédiába.

A bírói székben Nagy Dezső ült ekkor, dr. Koltay Győző volt a vezetőjegyző, Misák Ferenc az iskolaigazgató és Huszár Ernő az új templom plébánosa.

A községi jegyzőkönyvekben kevés nyoma van a háborúnak. Általános mozgósítás nem volt, a katonai behívók névre szólóan érkeztek, a község életében nagy változások így nem következtek be. A nélkülözés és a bajok inkább az egyes családokat érintették. Meg a nagybirtokokat és a Baján lakó zsidó vallású birtokosaikat. Ugyanis egymást követték a korlátozó, majd vagyonfosztást jelentő kormányrendeletek, amiket Borotán is végre kellett hajtani.

1941. október 15-én a képviselő-testület lelkesedéssel üdvözli dr. Deák Leót, a szerbektől ez év tavaszán visszafoglalt Bács-Bodrog vármegye Zomborba kinevezett új főispánját. A decemberi ülésen "nagylelkűen" megengedik, hogy az eltávozott Kovács Lóránt községi állatorvos helyett, míg keresztény nem akad, a Borotára húzódó Bán Ferenc nevű zsidó állatorvos praktizálhasson. A nagyszámú szülésnek több mint fele külterületi lakásokban esik meg. Az eddigi egyetlen szülésznő már nem győzi a munkát, ezért a tanyavilág ellátására **1942** januárjában egy második szülésznői állást szerveznek. Dr. Kopeczky Károly községi orvos eddig lakbérben lakott, lehetetlen körülmények között ugyanott rendelt. Egy új orvosi rendelő és lakás felépítéséhez telket sajátítanak ki, de addig is az eltávozott állatorvos megüresedett helyére költöztetik.

A község házában külön rendőrszobát létesítenek. Egyéb változások **1942-ben:** dr. Karip Endre lett az aljegyző, s júniusban megérkezett az új körállatorvos Borsche Ferenc. Két új pálinkafőzde-engedélyt is kiadnak, így Szili Lukács főzdéjével együtt már 3 "kazán süti" a szentkatali hullottgyümölcsből készült cefrét, főleg a barackot és a szilvát. Meg a törkölyből készült kisüstit.

1943-ban a község a Levente Egyesületnek gyakorlatozás és sportolás céljából 5 kisholdas legelőterületet enged át, a belterületen pedig egy udvar-telket kapnak, hogy azon leventeotthont építhessenek. Az építőanyag

össze is gyűlt, a felépítésre azonban már nem került sor. Az évek óta folyó intenzívebb sportolásnak láthatóbb eredményei is lettek: a jánoshalmi járási leventenapok sportversenyeiről a borotaiak évről évre szép érmeikkel térhettek haza. Például a céllövésben Zeke László segédoktató többször is győzött. Az Egyesület díszes emlékszegekkel kivert zászlót szenteltetett a zászlóánya Zeke András községi képviselő felesége volt. Ugyancsak 1943-ban kezdték építeni a 7 km hosszú antallaposi bekötőutat, építése évekig akadozott.

A belterületi iskola is fejlődött, véglegesítették az 5. tanítói állást. Ekkor kezdett tanítani Szemző György kántortanító. A továbbtanulás iránti igény ismét növekszik, 1943 őszén a jánoshalmi polgári fiúiskolában már 11 borotai tanulót írtak be, akik autóbusszal, Szentkatáról meg kerékpárral jártak be, vagy a jánoshalmi rokonoknál és ismerősöknél laktak. Ugyanakkor több fiatal legény járt a jánoshalmi téli gazdasági iskolába is.

1943 végén a község tisztségviselői egy havi fizetésnek megfelelő karácsonyi segélyt kapnak. A kifizetési jegyzék szerint a vezetőket havi 20 pengő hadipótlék is megillette. Ugyanezen évben igen súlyos erkölcsi és politikai teher is nehezedett az előljáróságra: végre kellett hajtani a legújabb "zsidótörvényt". Ennek nyomán a két nagy uradalmat - majorokkal, felszereléssel, állatállománnyal együtt - tulajdonilag és kezelésre átvette az Országos Földhitelintézet, amely a birtokok kezelését Sághy Gábor uradalmi gazdatiszt kezében hagyta. Az átvett földből földosztást is ígérnek, ezért megkezdik az igénylők összeírását. A községi előljáróság templomi, lelkesi és iskolai alapok részére szintén földigénylést nyújt be.

A zsidó földtulajdon megszűntével a képviselőtestület összetétele is megváltozott: a legtöbb adót fizető virilisek közül az uradalmak képviselői már kimaradtak. A virilis-listát ezek után a csávolyi Hamháber Mihály (3100 pengő), a bajai özvegy Müller Józsefné és a jánoshalmi Nagy Pál József vezeti, s a szintén jánoshalmi Fazekas Mihály 136 pengő adóval zárja.

1944. már háborús évnek számít. Mind sűrűbben jönnek a behívók, meg a szomorú értesítések: ki halt hősi halált. Márciusban a képviselő-testület csatlakozik az „Adjunk apát a hadiárváknak!” országos mozgalomhoz. Ha apát nem is, de a község eddigi 8 hadiárvájának 100-100 pengő segélyt juttatnak. Azután egyre-másra húznak át a község felett a Pestet bombázó amerikai repülőgépkötelékek. A lakosság a kertvégekben és a tanyák tövében felsőbb rendelkezésre óvó árkokat ás, majd megjelenik a községben néhány messziről jött menekült is.

A kalocsai érsek május 20-án Antallapos, Öregdzsida és Felsőszentkata tanyasi lakosságának lelki gondozására egy második lelkészséget állít fel, abba Müller Antal lelkészt helyezi, aki az iskolák kápolnáiban ezentúl rendszeresen miséz, látogatja a betegeket.

Azután elviszik a még meghúzódo két zsidó családot (mind a hat személy Auschwitzban halt meg), s jön a háborút féltő utolsó nyár, azután ősz, s velük Baja felől Malinovszkij Marsall orosz csapatai, **1944. október 21-én**, búcsú szombatján, más szemtanúk és feljegyzések szerint csak 23-án, búcsú másnapján. Ez vagy amaz az a nap, amikor a község elvesztette függetlenségét. Amikor az egyes házakba beszállásolva megkezdődött az erőszak: vittek, amire szükségük volt, jó néhány nőt megerőszakoltak, a közeli tanyákon is rajtaütöttek, németeket kerestek, de közben a lovakat vitték el. A gyerekek és az asszonyok a pincékben, szarkópokban lapult, majd toronyiránt menekült az orosz-nemjárta távolabbi tanyákra, többen a szentiváni határsarokba. A falubeli asszonyok kötelezően ápolták a Weidinger-majorban télire beszállásolt sebesülteket. Az oroszok néhány napra e Zeke-tanya mellett beásták magukat, s aknákkal lődözték az Antallaposra visszahúzódo kis létszámú magyar alakulatot.

Néhány hét múlva megkezdődött a német nevűek szovjet rabszolgatáborba hurcolása. A község hősi emlékművére pedig néhány év múlva - az Első Világháború hősi halottjainak névsora mellé - új tábla került: a Második Világháború 51 borotai hősi halottjának a neve. Köztok az első halott Zeke Sándor volt, aki már **1941-ben** a Délvidék visszafoglalásakor esett el, a második pedig Székelyföldi István mezőőr, aki az orosz harctéren halt meg.

(És még mindig Felszabadulás utcának nevezik az egykort Szent István utcát! Am a borotaiakra az a szomszédos település vessen először követ, amelyik hasonló tudathasadási anomáliában nem szenved.)

A DEMOKRÁCIA ÉS BUKÁSA

1944-1945 tele az orosz megszállás közvetlen következményeivel járt együtt, a Weidinger-majorban elhelyezett sebesalt oroszokat beosztott asszonyoknak etetni, ápolni kellett, a kora tavaszt még itt érték.

Nagy Dezső bíró is bemerészkedett szentkatali tanyájáról, igyekezett volna hivatalát elfoglalni, de - ahogy később elmondta - „egy rossz arcú alak ezzel nyitott rá: bíró, mars ki, vagy kihajtunk!” Mit tehetett mást, kimarsolt. Miután dr. Koltay Győző vezetőjegyző az oroszok előtt Dunántúlra menekült, az aljegyzőnek dr. Karip Endrének és az I. Világháborúból visszamaradt hadifogolynak, Lovas (Lepcsenko) Joháknak, mint tolmácsnak kellett a sürgős ügyeket intézni, később már a behívott bíróval együtt. Mégpedig igen nehéz, olykor életveszélyes ügyeket:

Még a tél elején történt: egy seregtől szökött, erdőkben, tanyákon kószáló fegyveres orosz (ilyen is akadt jócskán) orvul lelőtt egy orosz tisztet. Ekkor az oroszok válogatás nélkül összeszedtek két tucatnyi férfit és nőt, s túszként átvitték őket a jánoshalmi szolgabíróság pincéjébe. Kivégzésre meg Szibériába szánták őket. Szerencse, hogy közben a gyilkost elfogták, így a túszoikat kiengedték. Egy legénykét meg, aki esténként Antallaposra járt udvarolni, magyar hírszerzőnek vélték. A tolmácsnak kellett a puskacsövek előtt megmenteni.

Januárban a fegyverszünet egyik pontja alapján jóvátételi munkára németeket kellett berendelni. El lehet képzelni, milyen lelkülettel írta alá a bíró és a jegyző a berendelő pecsétetes papírokat. A német nevűek közül kellett kiválogatni őket. Bajára és Halasra is küldtek egy-egy csoportot "malenkij robotra". Szerencse, hogy többségük útközben meg tudott szokni, s nagy félve hazaóvakodtak. De Szibériából csak négy-öt év után kerültek elő: Stadler András, Stadler Ferenc, Geiger István, Koch Sebestyén. A Donyec-medence szénbányáiban küszködtek életükért, majd évek múlva jöttek haza: Bisztriczkyháza Anna, Bozókiné Harjung Mária, Kovácsné Pittináber Katalin. Kint elhunytakról nincs tudomásunk.

Közben a bajai vasútállomásra is kellett szekerezni szénberakáshoz embereket, a heti váltásukról gondoskodni. Időnként a Vörös Hadsereg részére vágómarhákat is szedtek össze.

Ilyen terhelés alatt a régi képviselő-testület és az előljáróság már képtelen volt működni. Ezért - és a debreceni kormány rendelkezései alapján - dr. Blazsanik József, az új járási főszolgabíró. 1945. február 16-ra rendkívüli közgyűlést hívott egybe, így azután a közben megszervezett 3 politikai párt és 2 szakszervezet ajánlásai alapján létrehozták a községi Nemzeti Bizottságot és az új községi képviselő-testületet. A kisgazdák, a

kommunisták, a szociáldemokraták és a földmunkások szakszervezete 7-7 rendes 68 4-4 pótképviselt dologálhatott, az iparosok 68 a kereskedők részéről 2 rendes és 1 póttag került a testületbe. De állasuknál fogva bevették még Huszár Ernő plébánost 6. Misák Ferenc igazgatótanítót is. Ezután a főszolgabíró "méltatja a lelépő községi bírót, Nagy Dezső érdemeit, aki a mai nehéz időkben derekasan megállta helyét." Majd a két kommunista jelölt és a pártonkívüli Dudás András boltos közül 23:9 arányú szótöbbséggel az utóbbit bírónak választották. A vezetőjegyzői munkakört továbbra is Karip Endre látta el.

A háború átvonult, de helyette - felsőbb biztatásra - már januárban megindult a politikai szervezkedés és vele a belső villongások. Ekkor szervezték a Kisgazdapártot, Dobos Elek 68 kisebb vagyonnal rendelkező gazdatársai. A Kommunista Párt megszervezése Herold János nevéhez fűződik. Tagjai inkább iparosok, segédek, szegényparaszrok voltak. Meg német nevűek, akik az elhurcolástól féltek. A közjük keveredett háborús menekültek is fontos párttisztiségekhez jutottak, sőt egyikük bírót jelölt is lett. De ezek az idegenek nagyon csúnyán viselkedtek, hatalmaskodtak, ezért Heroldék és az előljáróság a pártból, illetve a képviselő-testületből kizárták őket, aztán még Borotát is sürgősen el kellett hagyniuk.

A Szociáldemokrata Pártot a kommunisták ellensúlyának szánva éppen a tehetősebb gazdák, kereskedők, tanítók meg Sággy Gábor gazdatiszt alapították. Szükség is volt rájuk, mert a földmunkás szakszervezetben a szegényparaszrok a kommunisták szervezték és irányították. (Kenderesi József) A szociáldemokraták azután néhány iparossal és kereskedővel összefogva segítettek a képviselő-testületben többségben tartani a polgári pártokat. Albíróvá a kisgazda Faragó Istvánt tették, esküdtekké pedig 8 gazdát tudtak megválasztatni.

Lassan megindult a polgári élet is. Előbb elkészült az 1945-ös költségvetés, amely a szükségletekre 1 768 000 pengőt irányoz elő. Megalakul a Községi Földigénylő Bizottság is, hogy a nemzetgyűlés földreform törvényét végrehajtsa.

A földreform során az egykori helyi nagybirtokok területéből 400 igénylőnek 3017 kat. hold szántóföldet és kertet mértek ki. De Borotán aránytalanul sok volt a nincstelen ember, kevés a föld, ezért a további igényeket Csávoly, Bácsalmás, Mátételke község határaiban tudták csak kielégíteni, sőt még Baja határából is kaptak 770 kat. holdat. A díszes birtokleveleket május 31-én osztották ki az újbirtokosok között.

A földet azonban művelni kellett, a szegénységnek nem volt sem szerszáma, sem igája. Tehenekkel és kölcsön lovakkal szántottak.

1945

őszén az orosz parancsnokság hat lovat juttatott a községnek segítségül. Könnyen, hiszen egy évvel előbb ennek sokszorosát hajtották el.

Jánoshalmán tartották a járás első május 1-i ünnepségét. A nagy parádén a járási Nemzeti Bizottság a borotai küldötteknek átadta a legeredményesebb mezőgazdasági munkákért járó ezüst-serleget.

Közben a lemondott Lovas Johák tolmács helyébe Racsmány Antalt választották meg, a közbiztonság fokozása érdekében pedig a rendőrök létszámát átmenetileg hatra emelték, Radics Andorné óvónő ugyanakkor ismét megnyitja a község óvodáját. A Termelési Bizottság és a Községi Földigénylő Bizottság a földreform lebonyolításáért és a termelés megindításáért május 17-én jegyzőkönyvi dicséretet kapott.

Tolnanémediből előkerült az evakuált vezetőjegyző: dr. Koltay Győző is, de a Nemzeti Bizottság nem fogadta vissza, hanem dr. Karip Endre megbízatását erősítette meg. Helyébe pedig júniusban Rajczy Sándor községi írnokot segédjegyzővé választották.

Újabb politikai fejlemény: miután a bíróválasztáson kitűnt, hogy a képviselő-testületben a baloldal alulmaradt, más községek példájához igazodva a kommunisták megszervezték a borotai Nemzeti Parasztpártot, és képviselőhelyeket követeltek részükre is. Június 30-án át is alakult a képviselő-testület, ettől kezdve minden pártnak hat képviselői hely jutott.

A belpolitikai folytatás csak **1946** júniusában következett. A kommunista előre törés ellensúlyozására a fiatal tanyasi gazdálkodó: Varga Mihály (Kordán) és Sággy Gábor kilép a Szociáldemokrata Pártból, s megszervezik a "paraszti szakszervezetet": a Parasztszövetséget. Egyúttal a képviselő-testületben öt tagsági helyet kérnek. Meg is kapják. Érdeemes megjegyezni, hogy a jánoshalmi Parasztszövetség csak jóval később, augusztus 26-án bontott zászlót, továbbá hogy Varga Mihály a szövetség Bács megyei titkári rangjára emelkedett, s e tisztséghez kapcsolódó sok utazással járó szervező munkát **1947** októberének elejéig végezte.

1946 nyarán kér az antallaposi lelkes 3 kat. holdnyi területet külterületi kápolna, plébánia építése és temető létesítése céljából. Kimérték neki is. A temetőt megnyitották, de az építkezések elmaradtak. A miséket vasárnaponként továbbra is a külterületi iskolákban mondta.

A magyarországi infláció ekkor már javában vágtat a világcsúcs felé. Illusztráló adat: Dudás András bíró és Sággy Gábor képviselő Pestre utazik, hogy a terménybeszolgáltatás mérséklését kérjék. Minthogy útjuk "lényeges eredménnyel járt", 600 millió pengő vasúti költségüket a község megtérítette. Augusztus 1-jén azonban bevezették az új forintot, így az árak és a napszámbeérek lassan stabilizálódtak.

Ekkoriban "államosították" a község által fenntartott rendőrséget, s azok átköltöztek Féth Márton volt bíró belterületi házába. ("Hála" a 17 éves közszolgálatért!) A lopások elszaporodása miatt azonban ismét meg kellett szervezni a községi rendőrséget is, létszámukat 5 főben állapították meg. Az állami rendőröknek más, "fontosabb" dolguk akadt: a piacolókat, meg a tanyasi nagy gazdákat kellett üldözniük. A kereskedelemben is változás történt: a Hangya Szövetkezet üzletét erőszakkal átveszi az ekkor megalakult Földműves Szövetkezet.

1946. augusztus 10. Megindul a közigazgatás "tisztogatása". A jegyzőkönyvet már nem a régi tisztviselő, dr. Karip Endre, hanem Hatvany Imre, mint új vezetőjegyző írja alá. Még működik a helyi Nemzeti Bizottság is: javaslatot tesz az óvodai felügyelőbizottság összetételére. Az előljáróság a javaslatot elfogadja.

Újabb politikai bonyodalom: a 6 parasztpárti képviselő nem hajlandó a kommunistákkal egy követ fűjni, egy éves közszereplés után kiléptek a Parasztpártból, ezért a képviselő-testületbe a kommunisták által irányított Parasztpárt más tagokat delegál: "megbízhatóbb" szegényparasztokat és napszamosokat.

1946. augusztus 24-én lemond Dudás András bíró és három esküdt társa is. A testület hálás köszönetet szavaz meg a bíró "emlékének". Decemberig

nem vállalja senki a bírói pálcát, a hivatalos iratokat Kiss Antal (Sörke), mint pénztáros írja alá. Decemberben azután az eddigi albírót, Molnár Ferencet választják a község bírójává.

Minthogy Borotán, a háború idején nem tudtak Volksbundot szervezni, sőt a német SS által megkísérelt sorozás is kudarcba fulladt, ezért a németül tudók és a német névűek Németországba történő erőszakos áttelepítésére nem került sor. Sőt a Hajósról, Császártöltésről menekülő német családok a borotai tanyákon néhány éven át szállást és munkát is kaptak. Némely visszaemlékező szerint a kitelepítést végző bizottság és a rendelkezésükre álló fegyveres közegek Borotán is megkíséreltek a kitelepítést. Körülfogták a falut, s a községháza udvarára terelték az általuk kitelepítésre szánt családokat, mintegy 30-40 személyt. De a községi előljáróság határozott tiltakozására és felelősségvállalása alapján elálltak tervüktől, elengedték őket.

1947 márciusában teherautós személyjárat indul Bajára és Jánoshalmára, ugyanakkor szervezik a Weidinger-kastélyi iskolát és a 6. tanítói állást. Májusban megalakul a 2000 holdas Állami Erdőgazdaság, ugyanakkor az előljáróság több tagja lemond. Ez évben épül a piactér egy részén a mai községháza, s egyes források szerint ekkor fejezik be az antallaposi 7 km hosszú műutat is.

Ezekben a hónapokban a volt kommunista vezető: a jobbindulatú Herold János is visszavonul sütőkemencéje mellé. Varga Mihály egykori képviselő-testületi tag elmondása szerint "János bácsi" már eredetileg is csak az előljáróság kérésére vállalta a párttitkári tiszteket, hogy a kommunisták közé belépő Ondrus és Daróczi féle idevetődött csavargókat ellensúlyozza. A járási pártbizottság a továbbiakban rámenősebb titkárokat küld a községbe, akik rendőri segédlettel hatékonyabban hajtják a terménybeszolgáltatást, üldözik a "kulákokat" és a polgári elemeket.

Az **1947. augusztus 31-i** országgyűlési képviselő-választásokon a Független Kisgazdapárt átállásából létrejött Magyar Függetlenségi Párt (a 7-es lista) teljes győzelmet aratott, azonban a kommunista erőszak még az ősz folyamán megsemmisítette a választási eredményeket. A kiábrándult bírót **1948-ban** néhány hónapra Zeke András gazdával cserélték fel, de a Szociáldemokrata Párt májusi bekebelezése (MKP helyett MDP) és az egyházi iskolák államosítása után, **1948** augusztusára a kommunizmus már a teljes hatalmat magához ragadta. A bírói székbe a fél-analfabéta bérest: Kollár Ferencet ültették, ezzel elkezdődött Borotán is a nyílt diktatúra korszaka.

ÁLLAMI MEZŐGAZDASÁGI GÉPÁLLOMÁS

Újsághír **1918. aug. 20-áról:** Baján, Bácsalmáson. BOROTÁN, Csátalján, Kiskunhalason átadták rendeltetésének az Állami Mezőgazdasági Gépállomásokat.

A gépállomások szervezése sem az állami pénzeket, sem az addigi géptulajdonosokat nem kímélve ezekben a hónapokban teljes erővel folyt. A lóállományt ért háborús károk miatti igaerőhiány tette szükségessé azokat, de az oroszországi példákön bebizonyosodott, hogy nélkülük a mezőgazdaság szocializálása meg sem indulhat. Ezek az állomások négyféle feladatott teljesítettek: elvégezték a mezőgazdasági termelés gépi munkáit, munkahelyeket teremtettek, a termelőszövetkezetek szervezésében segédkeztek, s ennek érdekében részt vettek a vagyonosabb parasztság tönkretételében, végül folyamatosan támogatták a községek kulturális fejlődését.

A jánoshalmi járásban a kolhozosítás már 1948-ban megkezdődött, de Borotára csak **1949** nyarán ért. A **1948. augusztus 20-án** felavatott állomás a Dzsidaí út melletti Rosenberg-majorban létesült. Az államtól 10 traktort, 10 ekét, 6 tárcsát, 16 vetőgépet és egy üzemanyagot szállító traktort kaptak, ezek már az első ősön is dolgoztak a távolabb alakult szövetkezetek, a borotai kúsgazdaságok és újgazdák földjein. A következő években cséplőgépekhez is jutottak, a tulajdonosaiktól rendőri fenyegetéssel szedtek el 5 garnitúrát; a Fenyvesi, Kiss, Mikó, Tóth családok siratták azokat. A jánoshalmiak cséplőgépeit is idehordtatták. Még a géplakatos Hományi Ferenc vas esztergapadját is.

A gépállomásnak nem volt műutja, ezért a község alatti bekötőút mellett már a következő évben új állomás építésébe kezdtek, ahová **1950-ben** költöztek át. Az első borotai TSZ-ek megalakítása után (**1949** őszen) s borotai határ jelentős részét ők művelték meg. A gépi munkákat az egyéniek készpénzzel fizették, a tsz-ek átutalással, vagy az állomás meghitelezte azokat.

A gépállomáson - felfejlődése után - átlagosan 100 ember dolgozott, akik nagyobb részben a borotai szegénység soraiból kerültek ki, de voltak bejáróik Jánoshalmáról és Szentivánról is. Ekkor még volt pénz bőven, futotta a dotációból, így ezeknek biztos kenyérük volt, sőt a gépállomás családi házak felépítésében többeknek is segített. Az állomás tulajdonképpen önfenntartó lett volna, de a nagyobb beruházásait és gép beszerzéseit az állam nagy összegekkel támogatta.

A traktorosok és a szerelők képzése először Baján történt, de a következő években már a jánoshalmi mezőgazdasági iskola is traktorvezetőket és szerelőket képzett, Kunfehértón pedig egy nagylétszámú traktorvezetői tanfolyam is beindult. A borotaiakat ezekben az iskolákban képezték ki.

Az állomás tevékenységi körzete Borota határán jóval túl terjedt, munkagépei nemcsak a szomszédos Szentiván, Tataháza és Hergyevica szántóföldjeit járták, olykor Katymártól fel Dusnokig vállaltak munkát. Eredményeiket a hivatalos felső vezetőség elismerte, már **1950** februárjában vándorzászlót kaptak, két emberüket pedig április 9-én élmunkásjelvénnel tüntették ki.

Az igazgatók és a szakmai vezetők közül a ma élő idősebbek az első igazgatóra: Tamaskó Józsefre, az őt követő Szalai Istvánra, a két jánoshalmira: Kiss Imrére és Fenyvesi Károlyra még visszaemlékeznek. Közéjük sorolható Józsa József, Bánffi Attila és Bisztriczki Ferenc is, aki **1955**-től 14 éven át volt a gépállomás főkönyvelője, mellette besegített a környék gyengébb szövetkezeteinek könyvelésébe is.

Természetesen hunyhatunk szemet a gépállomások politikai tevékenysége felett sem, amit szintén igen nagy intenzitással oldottak meg: nemcsak gépekkel segítették a TSZ-ek szervezését, működtetését, hanem durva agitációs munkával is. Legaktívabb tagjaik pedig állandóan részt vettek a 2-3 fős elvtársi csoportokban, amelyek olykor rendőri kísérettel éveken át járták a tanyákat, a belterületi nagyobb házakat, ijesztgetve, elszámoltatva, feljelentgetve, transzferálva azok lakóit, terményeiket, vagyontárgyaikat. Végezték ezt a munkát is, mert pártszervezeteik, kommunista párttitkárjaik és igazgatóik erre (is) befogták őket. Az első párttitkárok a Komisszárnak csúfolt Gréczi Pál, utána Huszák János voltak, de emlegetik még a jó osztályharcos Szalai Istvánt, no meg az 50-es évek elején rémi párttitkárrá avanzsált Pálínkás Jánost is.

A gépállomás fennállásának két évtizedében Borota község kultúrmunkájából is kivette részét. Már az első évben egy 50 kötetes mezőgazdasági szakkönyvtárat kaptak, amit továbbfejlesztettek. **1949** tavaszán saját tánccsoportjuk és öntevékeny színjátszócsoporthoz működött, s ezek nem csak Borotán léptek föl, műsorukkal a környéket is járták, például Jánoshalmán is sikeresen szerepeltek. Kiss György államosított faluszéli házában pedig kultúrotthont rendeztek be, amit **1955**-ben sok társadalmi munkával és nem kevés költséggel kultúrházzá alakították át. (Később TSZ-iroda lett belőle.)

A biztos pénzügyi háttér már 1951 tavaszán lehetővé tette egy új sportpályának a községgel közös létesítését (a mai helyen), s rajta a borotai

futball időszakos felfutását. Vezetőjük a jánosalmi Fenyvesi Károly mezőgazdász lett, aki előbb maga is jó futballista volt. A futballcsapat névsora -emlékként - az idősebbekben még ma is él, de eltekintünk felsorolásuktól. A régi megyei újságok többször is közölték azt. Mindenesetre Borotának akkoriban hírnevet, a nagyszámú futballdrukkernek sok örömet szereztek.

Amikor **1960**-as években Borota mezőgazdaságát már teljesen szocializálták, valamint a TSZ-ek is megfelelő gépállománnyal rendelkeztek, a gépállomásnak mind kevesebb munkája akadt, s elkezdett leépülni: **1967**-ben még csak a kiskunhalasi gépjavító-állomáshoz csapták, de **1968**-ban az állam mindenestől eladta őket a Béke TSZ-nek. Nem túl nagy összegért, könyvjóváírással. Attól kezdve TSZ-tulajdon lett, munkáját a tsz szervezte, költségeit is az viselte.

„FECSEG A FELSZÍN”

A nyílt erőszakot alkalmazó és cinikus diktatúra **1947** végén tenyerel rá végképp Borotára. A nagyhangú ígéretésekből egyekettőt meg is valósított, a gazdasági szerkezetet azonban gyökereiből kifordította, a lakosság egy részét meg néhány év alatt elüldözte.

Az előzetes beköszönés nem sok jót ígért: **1947. augusztus 1-től** a napi kenyérfejadagot 25 dekában szabják meg. Ennyi búzát hagynak csépléskor a gazdának meg ennyit mér a boltos is.

A földreform során kisajátított legelőkből **1948-ban** a község szélein 64 házhelyet juttattnak a legszegényebbeknek. Ezeken a homokos portákon a következő években kisebb-nagyobb családi házak épülnek.

Megkezdődnek a véget nem érő munkaversenyek és munkafelajánlások is, július közepén száz gazdálkodót neveznek be. A kultúrával való törődést többször is bizonyítgatják, például a tanévkezdés előtt az antallaposi EPOSZ-fiatalok (kommunista irányítású paraszt egyesület) a szegényebb diákoknak tankönyveket ajándékoznak. Az ősz végül egy mezőgazdasági kiállítással egybekötött falunappal zárul. Ezt egészíti ki a következő év januárjában egy mezőgazdasági vándortanfolyam Antallapason.

1949 februárjában osztják a tavalyi munkaverseny győztesei közt a kitüntetések. Ekkor jut mintagazda címhez többek közt Kollár tanácselnök és Juhász Imréné. Ez utóbbi - más tájról jött asszony - üstökösi pályát futott: DÉFOSZ- titkár, majd mintagazda lett, a következő hónapban már a Népköztársaságért Érdemrend ezüst fokozatát kapja. Ugyanekkor Országos Népfrentküldötté is emelik. Innen kezdve neve azonban feledésbe merül.

1949. január 1-én országos összeírás is volt. Borota lélekszáma ekkor 4444. Érdemes megemlíteni, hogy a községben ugyanekkor 411 fejős tehenet vettek számba, az előző évben 25.439 liter tejet gyűjtöttek be és vittek el feldolgozni. A tehenes gazdák is versenyben fejtek, ez év novemberében kitüntető címetek és jutalmakat kaptak. Ugyanezen évben az összeírás szerint a gépállomáson már 250 (?) fő dolgozott. Az egészségügyi ellátás dr. Kopeckzy Károly községi orvosra, Hegedűs Péterné és Doszpód Sándorné szülésznőkre hárult. Az államosított Misák-házban pedig patika működött a Jánoshalmáról átrakott Zámbó László gyógyszerész vezetésével. (Öt meg saját patikájából emelték ki.) A tervgazdálkodásból Borota sem maradhatott ki, a község 8197 kat. hold szántóterületére előírt vetésterv 1949 őszén ez volt: búza 1565, rozs 1070, árpa 251, kukorica 2579, napraforgó 570, burgonya 460 kat. holdon teremjen.

Ellenőrzés? Ugyan! Csak felkerekített jelentések, melyek állandóan túlteljesítésről szóltak.

Még ebben az évben elkészült egy percenként 24 liter vizet adó mélyfúrású kút, s hogy az ipari fejlődés sem maradjon el: Aladics Imre öt tagtárssal megalakította a Cipész Kisipari Termelő Szövetkezetet.

Az 1950. év jelentős közigazgatási eseménye volt, hogy megszűnt a jánoshalmi járás, Borotát a kiskunhalasi járásba osztják be, a község ura és parancsolója ezentúl a halasi járási pártbizottság és a járási tanács lesz. Meg is látszik rögtön: 1951 februárjában átkeresztelik az utcákat, így lesz a Szent István utcából Felszabadulás utca, az Erzsébet királyné utcát pedig Dózsa György nevére írják. A Felső keresztutca is ezidőtájt kapja Táncsics Mihály nevét.

Márciusban kihelyezett fiókkönyvtárak létesülnek Felső-Szentkatán Antallapason, a Rémi úti iskolában, a Vörös Október Tsz majorjában, bérterületen az FMSZ iroda egyik helyiségében. Anyaguk: magyar irodalom, mg. szakmunkák, marxizmus. Az FMSZ által üzemeltetett mozit 1951 őszén Vörös Csillag Filmszínház névre keresztelték. (Ez a mozi még ma is működik)

A következő néhány évből nem maradtak fenn pozitívumokra utaló feljegyzések. Ilyenekre csak Nagy Imre rövid ideig tartó, némi enyhülést hozó kormányzása alatt került sor. Például 1955 áprilisában a Felszabadulás utcában járdát, a sportpályán öltözőt építettek, gyermekjátszóteret is létesítettek, feljavították a még mindig nem köves Rémi- és Dzsidaui utakat. Június közepén - a nyári munkák segítésére a gyermekek részére idény-napközit nyitottak. 1958 november végén a községi orvos már a Szentkatán megnyílt orvosi rendelőben gyógyíthatta a környékbeli betegeket.

1958-59-ben a belterületi iskola is fejlődik, szülői társadalmi munka és fuvarok felhasználásával, 2 tanteremmel és egy igazgatói lakással bővült. Így lehetővé vált, hogy az immáron 6 tanteremben legalább a felsőtagozat váltakozás nélkül tanulhasson. Ezekben az években igazgatóváltás is történt. Az egykori levanteoktatás és következetes kommunista ellenes magatartása miatt leváltották, majd saját házából is kiüldözve Szentgyörgy-pusztára, s onnan Rémmre "számúzték" Misák Ferenc igazgatót, akit a borotai igazgatóságban 1948-49-ben ifj. Hosszú Sándor, és 1949 őszétől (1975-ig) a Szabadkáról származó pedagógus, Ágoston Lajos követi, aki 1980-ban ment nyugdíjba.

Az FMSZ életének jelentősebb változásai inkább az évtized második felére jutottak: 1955. november 2-án egyesülni kényszerült a jánoshalmi FMSZ-szel, de 1958. július 1-én sikerült visszaszerezni önállóságát. Még ez évben vas-és műszaki boltot, a következő év nyarán önkiszolgáló élelmiszer-, cipő- és konfekciós boltot avattak.

„HALLGAT A MÉLY”

Előző fejezetünk címe József Attila szavait idézte: " Fecseg a felszín". Mostani címünkben is ezt az idézetet folytatjuk.

Borotára is, akárcsak az egész országra, beköszöntött a második rablóvilág. A múlt század leghíresebb rablói és futóbetyárjai összesen nem okoztak annyi kárt, nem tettek annyi erőszakot, mint a második proletárdiktatúra egyetlen évtized alatt. De amazokat legalább lecsukták, sokuk talpa alatt még a szél is elfütyült, de a mi rablóink fényes nappal jártak, ha kellett rendőri segédlettel, s rablásaikat, fosztogatásaikat még saját maguk által hozott törvényekkel is szentesítették.

A baj nem egyszerre, hanem fokozatosan szakadt a lakosság nyakába. Elejével észre sem vették. 1946-tól volt az UFOSZ, mely a földreform nyomán újgazdákká lett földmunkásokat fogta össze, hogy baloldali elkötelezettségükről egy pillanatra se feledkezzenek meg. 1948 elején új vezetőséget kaptak, olyanokat, akik már az "osztályharcot" is vállalták. 1949 februárjában egybevonták őket a másik kommunista gyártmányú szervezettel, FÉKOSZ-szal, amelybe szintén földmunkásokat, kisparasztoakat igyekeztek tömöríteni. Az új szövetség neve DÉFOSZ lett, s új, párthű vezetősége révén már képes volt hivatását betölteni: a falusi osztályharc egyik bázisává vált. Legalábbis vezetőik aktivizálódása révén (teljes neve: Dolgozó Parasztok és Földmunkások Országos Szövetsége, első elnöke Agócs Mihály, titkára' Juhász Imréné.) Büntetlenül segíthettek a "hatósági parasztlődözésben" és a nyílt rablásokban, hiszen 1948-ra már megszűntek az esetleg ellentmondó politikai pártok, s az őket bekebelező Népfront csak névlegesen volt független. Helyette a kommunistákat (1948 május 2-től a Magyar Dolgozók Pártját) képviselte. Ezekben az években a borotai párttitkár bizonyos Komjáthy János volt. De a falu legfelső irányítását a jánoshalmi (Szita János, Ördögh László stb.) majd a halasi járási párttitkárok végezték. A helybeliek csak egyetértő és végrehajtó bábok voltak: a tanácsi végrehajtóbizottság, a terménybegyűjtő, végrehajtók, a gépállomás aktivistái, a DÉFOSZ vezetői, és a rendőri szervek. Közülük az egyik Kollár Ferenc volt, aki már 1948 decemberében Jánoshalmán az MDP első járási konferenciáján a borotai küldöttséget vezette. Ő tett javaslatot az elnökség tagjaira nézve is, elsőként Rákosi Mátyást és Donáth Ferencet sorolva fel. Ez persze csak előre megbeszél, vastapsot provokáló gesztus volt. Ez a konferencia számolt be arról is, hogy a járás területén sikerült leváltani a "kulákbírókat és a reakciós jegyzőket."

A parasztság tönkretételének sajátos „műfajai” alakultak ki.

A legsúlyosabb teher a terménybeszolgáltatás volt. A gabonát már a cséplőgéptől be kellett vinni, a gazdának csak a fejadag és a vetőmag maradhatott vissza. 1952-ben a nagy fagyásos évben - amikor még a kalászkok is megfagytak, ezeket sem hagyták meg, sőt a tanyák padlásairól még a tavalyi ocsút is összesöpörték. De azért ősszel szigorúan büntették azt, aki nem vetett gabonát. Más termények szolgáltatását - a gazdákra rótt vetéstervek alapján - csak mennyiségileg írták elő. Ezt kellett szolgáltatni, illetve túlteljesítve beadni. A szegényebb parasztokat versenyeztették, a jobb módúakat erőszakkal kényszerítették. Ősszel vagy tél elején az egész évi termény hovafofordításáról kellett számot adni. A beadott terményekért a piaci ár töredékét kapták csak, a 25 kat. holdat vagy a 300 Aranykoronát átlépő "kulákok" még annyit se, mert a terményekért járó pénzt azonnal ott fogták adóba. Számuk 1953-ban 96 volt.

A másik nagy teher a súlyos pénzdó volt, amit két-három végrehajtó segítségével könyörtelenül behajtottak. A módosabbakon kétszer is. Voltak többen, akik - hogy az állandó zaklatást elkerüljék - egész évi adójukat egyszerre befizették. De mire kiérték a tanyára, már ott várta őket az újabb fizetési meghagyás a "transzferálási záradékkal". Az év elején követelt adóösszeg így év végére, kétszeresére, háromszorosára is emelkedett. Nem lehetett kiegyenlíteni, de nem is ez volt a cél, hanem a jobb módú emberek teljes kifosztása. A végrehajtó mellett jött még egy traktoros, vagy egy DÉFOSZ-tag, vagy mind a kettő, a várható nehezebb esetekhez még rendőr is. Az előfogatos kocsira, vagy a berendelt parasztkocsikra azután pakoltak, amit értek. Ruhát, ágyneműt, szebb bútorokat, bort hordóstól. A kocsisaroglyához a borjút kötötték. Többnyire az asszony nép zokogásától kísérvé. Még jó, ha átvételi elismervényt adtak. Hova lett a portéka? Ugyan ki tudhatja!

És ha már nem volt mit elvinni? Vitték a tanyát, vitték a házat.

Pontosabban a gazda vagy ingyen felajánlotta az őseitől örökölt földjét és tanyáját és gyorsan kipakolt belőle, vagy a közellátás veszélyeztetése címén 1-2 hónapra internálták vagy 4-6 hónapra börtönbe zárták. (például: Nagy Sándort és fiát, Varga Andrásné). A többiek okultak belőle, nem nagyon ellenkeztek. A börtönre vetetteket a bíróság még vagyonekobjással is sújtotta, így földjüket, tanyájukat még könnyebben meg tudták kaparintani. Ilyen módon kapott hatósági felszólítást Nagy József családja is 1950-ben: ha tanyáját 24 órán belül nem üríti ki és nem adja át a Vörös Október Tsz-nek, karhatalom "vétetik igénybe."

Az már szinte megkönnyebbülés számba ment, mikor a fejesek" végig sétáltak az utcákon vagy végig kerekeztek valamelyik dűlőúton, és ahol

szövőlepkéfésszket láttak, vagy amely tanyáról kiszaladt rájuk a kutya és megugatta őket, netán cséplés táján nem volt elegendő víz és tűzcsapó az asztagok mellé készítve, a tarló nem volt tökéletesen felkaparva, vagy a népszámláláskor néhány esendő malacot nem íratottak fel, ott jött a több ezer forintos büntetés, szinte havonta, rendszeresen.

A lakosság szegényibbjét meg a piaci "feketézéssel" fogták meg s büntették. A feket-vágások is sok alkalmat adtak a pénzbüntetésre, a disznók leszózott, betöltött részeinek elkobzására. A vágás engedélyhez volt kötve. Egy háztartás a család létszámától függően 1-2 disznót vághatott, ami után 4-6 kilogramm zsírt kellett leadni. A hentesboltok többnyire üresek voltak, a kenyérért naponta, a húsért ritkábban, már hajnaltól kezdve sorba kellett állni. Ezért ezután elszaporodtak az engedély nélküli vágások: hajnalban, bent az ólban orvul leütött disznóval, hogy szűrés közben csendbe maradjon, mert az osztálygyűlölködés és az irigység felszítása nyomán mind gyakoribbá váltak a szomszédsági feljelentések is.

A szerveződő szövetkezeteknek, máshonnan idehelyezett vezetőknek kellett az iroda, kellett a lakás. Ezt oldották meg a nagyobb házak államosításával 1950-52-ben, és gazdáik kiüldözésével. Így kerültek "köztulajdonba" a tucatsnyi között Kiss György, Kiss Istvánné, Misák Ferenc, Féth Márton, Raffai Mihály, Kucsera Imre, Molnár Ferenc, Csorba Antal belterületi háza is.

"Hallgat a mély"? Hát hogyne hallgatott volna, amikor tökéletes volt a megfélemlítés! De azért, ha nem is részletekbe menően, az idősebbek "Kollár Fericsin" kívül még néhány hírhedt névre is emlékeznek: a padlásokat lesöprő Pagurkára, titkárnőjére: Konkolánéra, Zsuffa Ferenc titkárra, Fülöp Sándor végrehajtóra, akiből később tanácselnök is lett, Nánási János tanácselnökre, akit 1956-ban eltanácsoltak, egy termény begyűjtőre, aki eredetileg jánoshalmi suszter volt stb.. Nem soroljuk azonban közéjük az 1953-ban titkárrá lett Vörös Mihályt, aki számos tanúbizonysága szerint a sok megszorult emberen segített is. Csak 1982-ben ment nyugdíjba.

A borotai templom 1892-ből származó, ajándékba kapott orgonáját 1952-ben szentelték fel. Itt már egy volt zárdából elűzött apáca játszott rajta. Szép, áhítatos hangja volt. De még ő sem tudta megtörni a félelem csendjét.

AZ ELSŐ TERMELŐSZÖVETKEZETEK

A Szovjetunió magyarországi helytartóinak kötelező feladata a szovjet kommunista társadalmi rend lemásolása volt. Ezt tűzzel-vassal meg is valósították. A fegyveres, majd a politikai hatalom megszerzését a bankok, a bányák, a nagykereskedelem, a nagyipar és az iskolák államosítása követte. Ezután került sor (1949-től) a mezőgazdaság fokozatos kollektivizálására, azaz a szovjet kolhozok lemásolására.

A 45-ös földosztás után maradt még bőven szegényparaszt, akinek munka kellett, kisparaszt, aki nem tudott gépesíteni, és megvolt még a gazdatársadalom is, amely rendelkezett földdel, helyreállított állatállománnyal, de még egyesíteni kellett őket. A szegényparaszságot, a kisparasztokat és a gazdák földjeit, tanyáit. Lehetőleg gazdáik nélkül.

Amint láttuk, a gazdák tönkretétele, elüldözése, földjeik elvétele néhány év alatt végbement. Így minden együtt állt az első termelőszövetkezeti csoportoknak részben meggyőzéses, részben erőszakos létrehozásához. Bábaik a kommunistapárt, a gépállomás, a Défosz és a rendőrség lettek. Elsősorban a járási végrehajtóbizottság kommandója mellett. A borotai tsz-ek sorra így születtek:

1949 szeptemberében Kukula homokjain, elsőnek is a "Müller-birtokon", megszervezték az EGYÜTTMŰKÖDÉS SZAKSZÖVETKEZETET, 170 kat. holdon 13 taggal. Nem tudni, néhány nappal előbb vagy utóbb-e, létrehozták a SZABAD MÁJUS 1 nevű csoportot is, 230 kat. hold szántón 32 taggal, valamint Dzsida-Szentkatán az ÚJ ÉLET nevű családi művelésű csoportot 20 kat. hold szántón és 15 kat. hold szőlőterületen, 16 családdal. (A korabeli újság adatai eltérnek a fenti hivatalos adatoktól, akkoriban minden jelentés kétes értékű volt.) Az Új Élet első elnöke Sári Mihály, a Szabad Május 1, TSZ-é Sári Vince, utána Szili József lett.

A három kis tsz-nek kevés volt a termőföldje, azok is szanaszét feküdtek, így a gépállomás munkája nehézkes és alacsony hatásfokú volt ezen változtatni kellett. Ez meg is történt: **1950** augusztusára a 3 szövetkezetet összevonták, elkobzott és ingyenes felajánlásra szorított paraszti földekkel kibővítve létrehozták az új közös szövetkezetet: A VÖRÖS OKTÓBER-t, elsősorban az egykori Rosenberg-földekre és majorra koncentrálva. A gépállomás ekkorra elköltözött belőle. Az új tsz-nek már 57 családból 68 tagja és több mint kétszer annyi: 930 kat. hold földje volt. A földterületet tovább szaporítva **1951** februárjában Kelebia és Tompa után Borota is kiírhatta a község szélére: " TERMELŐSZÖVETKEZETI KÖZSÉG." Egy bizonytalan forrás (1951 márc. 3-ára keltezve) emlegeti néhány alacsonyabb

típusú csoport megszületését is (Kossuth, Petőfi, Szabadság, Béke, de ha esetleg megvoltak is, nem tudtak tartósan megmaradni) **1951**-ben és **1952**-ben tovább tart a földek felajánltatása, de már a kisbirtokosok beszerzése is megkezdődik.

A Vörös Október által két évvel előbb bekebelezett ÚJ ÉLET TSZCS tagsága, vagy inkább régebbi vezetősége nem hagyja magát, s kiválnak.

1952. szept. 8-án 65 család 74 taggal 750 kat. hold földön ismét megszervezi saját csoportját. **1955** közepén, amikor a Vörös Október éppen 10 k. hold szőlőt telepít, már csak 2 tsz van talpon. A szőlőtelepítés, s ezzel az antallaposi homokokon történő előnyomulás a következő év májusában újabb 10 hold telepítésével tovább folyik. A Rosenberg-major villamosítása is megtörténik, ezekben az években építik át a Dzsuidai út mellett fekvő egykori uradalmi pincét az új feldolgozó eszközök és hordók befogadására.

A forradalmat követő néhány évben csak egy új szövetkezet alakul: a szentkatali szőlőtulajdonosok egy töredékét SZŐLŐ-GYÜMÖLCSTERMELŐ SZAKCSOPORTTÁ szervezik, **1958** decemberében 13 taggal, 20 kat. hold szőlővel. Úgy hírlík, ez volt a későbbi Piros Alma TSZ elődje.

ELLENÁLLÁS, FORRADALOM

A diktatúra első éveinek megpróbáltatásai ösztönzik "összeesküvésre" azt a tucatnyi embert, akik párosával, hármásával itt-ott összejönnek, súlyos gondjaikról beszélgetnek, s latolgatják, mit lehetne vagy kellene tenni sorsuk jobbra fordítása érdekében. Többször is megfordul köreikben egy pap-féle is, aki a plébánián (?) száll meg. **1951. január 24.** fagyos éjszakáján azután az ÁVO-sok lepik meg a falut, s ágyaikból kirángatják őket. Először Maráczai Lajost, aztán Ilcsik Jánost. De bevitték Nagy (Szepi) Józsefet, öccsét Nagy (Szepi) Sándort, Kiss Györgyöt és még egy-két embert Borotáról, valamint Füki Lajost és Agócs Mátét Jánoshalmáról. Horváth (Czorn) Györgyöt is keresték, de megugrott előlük. Sokáig bujkált, távollétében ítélték el, végül feladta magát. Horvai (Herold) Istvánt a felesége közel esztendeig bújtatta, nappaloként egy szekrényben. Egyszer azután egy bizonyos Fürge nevű rendőr rátalált. Legalábbis így mondják el azok, akik még élnek. „A szervező atya” ugyanakkor eltűnt, még a tárgyalások idejére sem került elő.

Az elhurcoltak előbb a kiskunhalasi, azután a kecskeméti ÁVO-ra kerültek. Ott a pincében március 8-ig kíméletlen vallatásnak vetették alá őket. A főtárgyalás Pesten a Markó utcában volt. Mint régen a rabszolgákat, egyetlen hosszú láncra fűzve vezették elő őket. Tisztességes falusi embereket, akiknek azelőtt soha semmi bajuk nem volt a törvénnyel. Az ellenük emelt vád: a szocialista államrend elleni összeesküvés, illetve feljelentés elmulasztása volt. Megalázták, leordítozták őket, s mire felocsúdtak, már Sátoraljaújhely, Miskolc, Erdőbénye és egyéb helyek börtöneiben találták magukat. Másféltől 12 évi börtönre, és egy részük vagyonelkobzásra ítélve. A lóláb azonnal kilátszott: Önként jelentkezhettek külső munkára. A jobb ellátásért néhányan meg is tették. Ily módon épült Miskolcon az egyetemi városrész, így jött fel a szén Oroszlány bányáiból. S míg odavoltak, itthoni földjeiket tanyáikat elszedték a családjuktól, sőt aki korábban szabadult, annak még kényszerű távoli tartózkodási helyet is kijelöltek. Például Dunavecsén, hogy naponta áthajózhasson Sztálinváros (Dunaújváros) vasüzemeit építeni, csak az **1956-os** forradalom közeledte mentette meg őket a további, meg nem érdemelt vezekléstől.

Az ellenállás következő állomása az **1956-os** forradalom volt, amely Borota lakosságát sem hagyta érintetlenül.

A nyár még (vihár előtti) csöndben telik, a gépállomás gépei a gabonát letakarítják, a pótkocsis járművek és a parasztszekerek a vetőmagon és a fejadagon felüli részt beszolgáltatásra viszik. Azután jön október, szent

Lukács evangélista napja, vele a búcsúi hangulat és előkészületek. De már mozog a "hallgató mély", késnek az autóbuszok az emberek mind gyakrabban hallgatják a rádiót, reggelenként, délutánonként csoportosulva várják az újságokat, lesik a híreket.

Október 25-én vagy a mozi helyiségében gyűlést szerveznek. A terem zsúfolásig megtelik, s a Himnusz után Cseresnyés Pál felolvassa a Pesti egyetemisták 23 pontját. Utána Nánási János tanácselnök és Vörös Mihály vb. titkár ismerteti a politikai helyzetet. Sokan felszólalnak, nem éppen indulat nélkül, köztük Rajczi Sándor aljegyző is. Ezekben a napokban került sor egy vörös lobogó elégetésére is. Kezdték újra szervezni a különböző pártokat, Cseresnyés Pál e téren is jeleskedett. Marancsik István pedig a mozi homlokáról leveri az ötágú csillagot. A Jánoshalmáról a nemzetőrség részére kiküldött fegyvereket azonban nem fogadják el. A forradalmat leverő oroszok november elején benéztek Borotára is, de aztán tovább mentek Baja felé. A község nagy csendben tudomásul veszi a baljós fordulatot és várja a következményeket, a megtorlást, ami nem is marad el.

Néhány középiskolás borotai diák a forradalmi eseményekbe Baján került bele, kettőjüket a nyomozók kihallgatják, jól meg is verik. Az egyik szervezőt: Rajczi Sándort 1957 elején vitték el, hónapokig volt oda, élményeiről nem mert soha nyilatkozni. Himer János a zászlóégetésért 1 éves internálást szenvedett, míg Cseresnyés Pál fél évig volt egy internáló tábor lakója.

1957-ben lemondott Nánási János tanácselnök, helyét Fülöp Sándor (1960-ig), Rajczi helyére meg Faragó István, majd Molnár Ferenc került. Vörös Mihályt nem váltották le, nyugdíjazásáig (1982-ig) megmaradt vb. titkári tisztségében. Jóindulatú közigazgatási szakember, a legtöbb borotai bizalmát megnyerte.

BOROTA TSZ-KÖZSÉG LETT

1959 ősze. A forradalmat leverő és a véres megtorlást bevégző Kádár-rendszer elérkezettnek látta az időt a nagy mű: a szocializmus felépítésének befejezésére. Már csak az eddig még többé-kevésbé független paraszti gazdaságok bekebelezése volt hátra. Miért?

„Amíg vannak kívülálló parasztok, addig a szövetkezetekben sem lesz rend, mert azok is kifelé tekingetnek.” Szó szerint ezzel az intellemmel bocsájtották borotai útjára az egyik jánoshalmi brigádot.

November közepe. Jánoshalma, Halas intézményeiben, üzemeiben megalakultak a "beszervező brigádok", s teherautókon vitték őket kisegíteni a borotai szövetkezetekben, gépállomáson, tanácsházán, iskolában létrehozott és külön kioktatott helyi csoportokat, hogyan, miképp kell agitálni, hogy a falu minden parasztja aláírja végre a belépési nyilatkozatot. De az ország más tájairól is jött néhány brigád, például "vörös Csepelről", Győr-Sopron megyéből még civil ÁVO-sok is kerültek. Ők voltak a "kemény mag" akik fizikai kényszersztől sem riadtak vissza, s a hírüktől megfélemlített makacsabb kisgazdák azután könnyebben beadták derekukat. A hadműveleteket a járási pártbizottság és a mezőgazdasági osztály irányította, főhadiszállásaik a borotai pártházban, a tanácsházán és a külterületi iskolákban voltak. A közelebb lakó agitációs csoportok reggelente jöttek, este hazamentek, míg a távolról jövők a megbízhatóbb tsz-tagoknál és kommunistáknál szálltak meg, s a csoportok hetente váltották egymást. Január közepéig, míg tevékenységük végét nem ért.

A verő brigádban különösen "a zöld szemüveges" tűnt ki. De nem sokkal volt különb "a bőrkabátos" sem, aki berontott az alsószentkatali iskolába, a gyereket hazazavarta, s lefoglalta az iskolát szervező irodának. Aztán oda hordták be a makacsabb szentkataliakat puhításra, másokat a tanácsháza forró kályhája mellé telepítették, majd lehűlni a pincébe zártak. Számos pofon is elcsattant. Egy embert nyomorékká tettek, egy másikat úgy megverték, hogy nem talált ki a tanyájára. Humánus példa is került: egy gazdát idősnak találtak. Nagyfiát verték helyette. De az sem volt akármilyen, amikor egy-egy tanyát nyolc-tíz ember megszállt, és a gazdát egyfolytában napokig agitálták. Voltak, akiket távoli állásban lévő gyerekükkel zsaroltak. Nem egy ember már eléjük ment, hogy aláírhasson. Vörös Mihály tanácstitkár volt a legeredményesebb beszervező: meggyőző szavaira sokan önként is aláírtak.

A tanyasiak közül többen elmenekültek. Át a kecskési, felsőszentkatali szegényebb ismerősökhöz, jánoshalmi rokonokhoz, meg Szentgyörgy és Vak-

major erdeibe. Oda hajtották lovaikat, teheneiket, vitték értékesebb vetőgépjeiket. Volt olyan is, aki reggel befogott, egész nap a dülő utakon ténfergett, hogy rá ne találjanak. Másokat meg az asszonyok az ágyakba ágyaztak be, napokon át. (Hogy közben az asszonyoknak mit nem kellett eltűrni!) Ha a vidéki rejtegetőket elkapták, velük sem bántak kesztyűs kézzel, hiszen a tsz "eljävendő vagyonát" rejtegették. Szállásadóikat orgazdaként kezelték és büntették meg. Januárban már a leltározók meg a régi és az új tsz- kocsik jártak, szedték össze a nagyobb munkaeszközöket, szerszámokat, zsákokat, terelték a majorokba a frissen beállt gazdák lovait, teheneit, vitték, mint tsz-tulajdont.

Mindez megesett 1959-60 telén, Fülöp Sándor tanácselnöksége. Figura János párttitkársága és egy Fűrge nevű rendőrőrsparancsnok idején, míg azután nagy piros betűkkel egy táblára írhatták: tsz-község, és január 22-én kitűzték a falu bejáratánál. Ugyanekkor és ugyanez történt Szentiván és Rém népével is. Íme, a borotai beszerző hadjárat eredménye:

1969. január 3-án a mozi helységében 526 családdal és 3496 kat. hold bevitt földdel, Lakatos Antal Pál elnökségével megalakult a BÉKE TSZ. Magába olvasztotta az egykori Új Élet Tsz maradékát is. Földjei a Weidinger és a Fűrő-major környékén, valamint a Bajai út mentén terültek el.

Január 18-ra keltezi a megyei sajtó a Piros Alma Tsz megalakítását. Az alakulás az alsószentkatali iskolában történt, kb. 2000 kat. holdon, mintegy 300 családdal. (Beecsalt adatok) Első elnökük Juhász Pál lett, és a szentkatali szőlősgazdák közé a korábban létrejött Szőlő és Gyümölcstermelő Szakcsoportot is beolvasztották.

A két új tsz mellett a község régi csoportja az 1950 óta fennálló Vörös Október Tsz volt. Sok új belépővel és földjeikkel jócskán megnövekedett most. (Elnöke: Szili József.)

A három termelőszövetkezet és az állami erdészet ezután szinte teljesen birtokba vette a 8180 hektárnyi borotai határt. De annyira belelendültek a szövetkezetesítésbe, hogy ősszel a gyakorló kertben még az iskolások részére is alakítottak egy kis tsz-t, amit Petőfi Ifjúsági Szövetkezetnek neveztek.

Azok a kevesek, főként jánoshalmi szőlő tulajdonosok, akik aláírás nélkül átvészelték a borotai telet, tagosítás címén az elvett földjeik, szőlőik és gyümölcsöseik helyett Felsőszentkatala és Antallapos perifériális buckáiból és kiöregedett szőlőiből törvényes kárpótlást kaptak. Azután örültek, ha valahogyan megszabadulhattak tőle.

Az **1960**-ban befejezett átszervezés után egymást követték a különböző tsz- összevonások. **1965**-ben a Vörös Október egyesül a Piros Almával, az új csoport neve Egyesülés Tsz. (Elnöke: dr. Fekete László) **1973**-ban pedig az Egyesülés és a Lakatos Pál vezette Béke Tsz összevonásából a Borota Mg. Tsz keletkezett. (Elnöke: Dr. Fekete László, helyettese Lakatos Pál. További elnökök: Losonczi István, majd Mikó Péter.)

A tsz- gazdálkodás legnagyobb teljesítménye az átszervezés után a Béke Tsz által telepített 100 holdas Gyümölcsös (**1960** őszén), a Vörös Október által telepített 30 kh. erdő (**1963**-ban), végül a szárítóval egybeépített, sok ezer hízósertés kibocsátására alkalmas szentkatali sertéstelep létrehozása volt. (**1972-73**-ban)

A KULTURÁLIS ÉLET 1960 KÖRÜL

Az 1960-as év korszakzáró volt a község életében: befejeződött a szocializmus alapjainak lerakása. A mezőgazdaság, az ipar, a kereskedelem, a pénz, a kultúra és a közigazgatás az állam vagy a szövetkezetek, tehát a kommunista párt hatalmába került. A teljes ellenőrzés és állami irányítás alól már csak az egyház és a fél-egy holdas háztáji gazdaságok tudták magukat némileg kivonni. Az 1960-as és az azt követő néhány év tehát egyszerre vég és kezdet a régmúlt és a tegnapunk mesgyéjén. A gazdasági és a politikai változások ismertetése után szükségesnek látszik Borota kulturális helyzetének bemutatása is. Tehát:

ÓVODAI ADATOK:

A csoportok száma 3, óvónők száma 3, óvodások száma 70-80. Vezető óvónő 1954-től Horvai Mihályné. Közvetlen elődje Radics Andorné volt.

ÁLTALÁNOS ISKOLAI ADATOK:

A belterületi tantermek száma 6, a tanulócsoportok száma 8, átlagos évi tanulólétszám 200, a nevelők száma 13.

Külterületen iskolánként egy-egy tanteremben: Összevonásban 1-4 és 5-8 osztályok váltakozva tanítanak, délelőtt és délután. Két-két nevelővel, egyikük igazgató-tanító.

A tanulók létszáma ezekben az években: Alsószentkatán 55-60, tanítóik Dudás János és Bisztriczki Ferenc, Felsőszentkatán 40-45 tanuló, tanítójuk Demsa Ferenc és Vida Antal, Antallapason 65-70 tanulóval Kelle János és Sipos László. A Rémi úti iskolában 10-15 tanuló járt, tanítójuk előbb Atyánszki Zoltán, majd Markó László volt. A külterület átlagos tanulólétszáma évi 180 fő. Nevelőik száma 7. A körzetesítés, azaz a tanulóknak a községbe irányítása 1969-től fokozatosan ment végbe.

Borota összes tanulóinak létszám a kereken 380, az iskola igazgatója Ágoston Lajos.

Iskolai szakkörök ezekben az években: népitánc (dr. Lombár Lászlóné vezetésével), repülő-modellező kör.

Középiskolába jár átlagosan 10-12 tanuló, Baja, Kiskunhalas, Kalocsa iskoláiba. Diákotthonosok, vagy autóbusszal járnak be.

Főiskolás, egyetemista (nappalin vagy levelezőn) 5-10. (Pedagógia, állatorvosi, orvosi, agrár szakon)

ISKOLÁN KÍVÜLI NÉPMŰVELÉS

Kultúrház (a Kiss Istvánnétól elállamosított házban)

Egy nagyobb terem színpaddal, öltözővel.

Vezetők 1952 óta: Tóth Endre, Búzás Margit, Bajai János, Felföldi Frigyes.

Rendezvényeik: színdarabok (például: Lányok a Dunán, Egy marék boldogság), szavaló versenyek, bálak, körzeti diákbálak, tánciskola (Nemes Károly), nyári diákszíndarab, fotószakkor.

Könyvtár: a kultúrházban és tanyasi iskolákba kihelyezett fiókokban működött. A kultúrházi igazgató és a tanítók kezelték. A könyvek száma ezekben az években 1500-2000 kötet volt.

Mozi: Kucsera Imre államosított és átalakított kocsmájában rendezték be 1950 körül. Látogatottsága később is elég nagy volt.

Táncscsoport: A gépállomás népi táncscsoportja néhány éven át működött, azután megszűnt.

Községi rendezvények: "A szokásosak": felvonulások, nagygyűlések az iskolások bevonásával, a vezetők részére pedig bankettek is. (ápr. 4, május 1, november szerényebb megemlékezések március 15-én és augusztus 20-án)

VALLÁSI ÉLET

Plébános 30 éven át Gajdos István (1957-1987).

A belterületi templomban napunkén és vasárnapokként a szokásos szertartások (misék, litániák, keresztelés), külterületen a tantermekhez csatolt oltárnál heti egy alkalommal. A tanyavilág kiürülése után nemcsak a külterületi iskolák, hanem az oltárok és az egyházi szertartások is megszűntek. Felsőszentkatán Szent Katalint ábrázoló oltárképe és harangja a templomban, Antallaposnak Szent Antalt ábrázoló oltárképe a plébánián nyert elhelyezést. Hitoktatás az alsó tagozatosok részére belterületen heti 2, külterületeken heti 1 órában folyt. Belterületen 10-15 tanulóval. A felső tagozatosok a templomi oktatáson vehettek csak részt.

EGÉSZSÉGÜGYI KERESZTMETSZET 1960-BAN:

Községi orvos dr. Kiss Kálmán, gyógyszerelő Zámbo László, állatorvos dr. Lombár László. Szülések Jánoshalmán a szülőotthonban történtek. Belterületen Mikó Péter államosított házában "egészségházat", Felsőszentkatán és Antallaposon egy-egy egészségügyi szobát rendeztek be, ahol a községi orvos hetente egy alkalommal rendelés tartott.

SUMMÁZAT

A határ és a belterület nagysága 8180 ha (14213 k.hold).

Az első emberi nyomokra a 4000 évvel ezelőtti időkből (neolit) számíthatunk.

A határ középkori magyar falvai: Borothe, Zside, Szentkata, Csító.

A török uralom végére az egész határ pusztává válik, azután a bajai uradalom része lesz, az **1800**-as években kerül előbb a Grassalkovichok, majd bajai nagybirtokosok kezébe (Weidinger, Rosenberg és Müller).

1905. a két nagybirtok határán egytantermes iskola épül, csatlakozó imaházacskával. Mellé kezd települni az új falu. A század elejei nagybirtok-parcellázás ugrásszerűen megemeli a külterületi lakosság létszámát.

1910. szept. 14. Borota különvált Rémtől, saját képviselőket választ.

1911. január 1. A község teljesen önálló lesz, az első borotai származású bíró: Kocsis József.

1913. felépítik a plébániát, egyházilag már **1912**-ben elkülönülnek Rémtől.

1939. március 5. A templom felszentelése. Az addigi haranglábat a temetőbe telepítik át. Az építést Simon Mátyás plébános szervezte.

1944. okt. 21. az oroszok elfoglalják a községet.

1956. okt. 25. a község csatlakozik a forradalomhoz.

1959-60 tele: Borota "TSZ-község" lett.

1990. ápr. 8. többpárti parlamenti választás eredménye: országgyűlési képviselő Karsai Péter (MDF).

1994-ben dr. Tabajdi Csaba (MSZP), **1998**-ban dr. Fenyvesi Máté (Kisgazdapárt) lett a képviselő.

Házak és tanyák száma 1998. jan. 1-én: belterületen 716, külterületen 368, Összesen 1084. A tanyáknak mintegy felel már lakatlan. De 1956-ban a községnek még 1100 lakott tanyája volt.

A lakosság létszámának alakulása: (népszáml. Adatok):

1870- 117	1880- 73	1890- 547	1900- 722	1910- 2724
1920- 3244	1930- 3751	1941- 4049	1949- 4444	1960- 3808
1970- 2806	1980- 2268	1990- 1808	1998- 1695	

Utolsó adatunk felbontása: belterületen 1412, külterületen 283 lakos. Megjegyezzük, hogy a lakosság létszáma 1956-ban érte el a maximumot, már 5000 körül mozgott. Elsősorban a paraszt üldözés és a kolhozosítás következményeként vándorolt el azután a lakosság kétharmada. A szentkataiak és a dzsidaiak vissza Jánoshalmára, a többiek Bajára, Pécsre, Budapestre és környékére, de jutott a világgá ment borotaiakból az ország sok más településére is.

Bírók-tanácselnökök-polgármesterek:

Heckenberger József (Rém) 1911. Kocsis József 1918. Tüski István 1920. Racsmány Tamás 1922. Féth Márton 1939. Nagy Dezső 1945. Dudás András 1946. Molnár Ferenc 1948. Zeke András 1948. Kollár Ferenc 1951. Pagurka Lajos 1953. Nánási János 1956. Fülöp Sándor 1960. Varga Sándor 1971. Vízkeleti Sándor 1979. Ádám Antal 1988. Király István 1993. Dr. Geiger Ferenc.

Községi jegyzők-titkárok:

Kelle Vince (Rém) 1911. Nagy József 1918. Makkos Manó 1922. Koller László 1936. Turánszki József 1938: dr. Koltai Győző 1945. dr. Karip Endre 1946. Hatvany Imre 1949. Németh József 1949. Zsuffa Ferenc 1950. Konkola Jánosné 1953. Vörös Mihály 1982. dr.

Dobos László 1992. dr. Schindler József 1996. Vargáné dr. Egyed Ilona 1997. Pápai László.

Iskolaigazgatók:

1910-től a mindenkori plébános, 1927. Csapláros Sándor 1929. Ismét a plébánosok 1939. Misák Ferenc 1948. Ifj. Hosszú Sándor 1949. Ágoston Lajos 1975. Bisztricki Ferenc 1997. Gál Sándorné Horvai Hajnalka.

A község plébánosai:

Szemző János (Rém) 1912. Kozák József 1913. Kazinczi Imre 1923. Horváth Károly 1930. Máti Kálmán 1932. Simon Mátyás 1939. Huszár Ernő 1948. Mozsár Pál 1949. Fekete Ferenc 1953. Pitterer Péter, majd Nagy Zámbo Ferenc 1954. Molnár G. Pál 1957 Gajdos István 1987. Ezután plébánia-összevonások következtek.

Források:

Bács-Bodrogh vármegye egyetemes monográfiája. 1896. Zombor.

Bács-Kiskun megye kézikönyve 1997. Kecskemét.

Csánki Dezső dr.: Magyarország történeti földrajza. II. kötet.

Hunyadiak kora

Fekete Dezső: Négy évtized. Kiskunhalas járás krónikája 1984.

Győrffy György: Árpád-kori Magyarország történeti földrajza, Bodrog megye

Karsai Ferenc dr. Jánoshalma története I-II. Kecskemét 1974. és 1982.

Rapcsányi Jakab dr.: Baja c. könyv, Borota c. fejezete, Budapest 1934.

Megyei Levéltár Kecskemét 311, jelzet alatt:

Községi képviselő-testületi jegyzőkönyvek,
Elöljárósági tanácsülési jegyzőkönyvek.
A községi levéltár maradék iratai.

Adatközlők:

Bisztricki Ferenc 1915, ifj. Bisztricki Ferenc 1939,
Bisztricki Ferencné Tann Erzsébet 1939, Halla Imre 1901, Kárász
László 1936, Kárász Lászlóné Ferenczi Eteleka 1938, Nagy István
Szepi 1919, Rózsa Sándor 1923, Rózsa Sándorné Lovas Mária 1929,
Zeke András 1902, Vörös Mihály 1922.

Bísztriczki Ferenc fényképalbumából

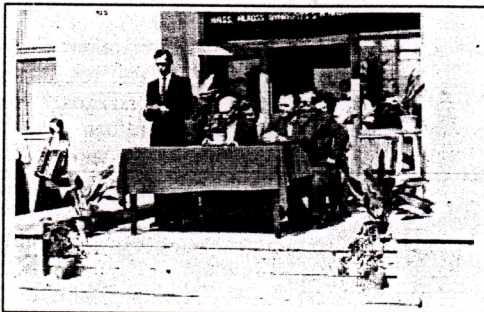
1943-1944. Fotó: Rózsa Sándor

1939.: A templom és a hősi emlékmű

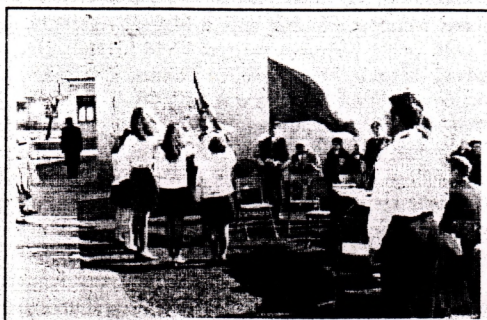
1940 körül: A vadásztársaság

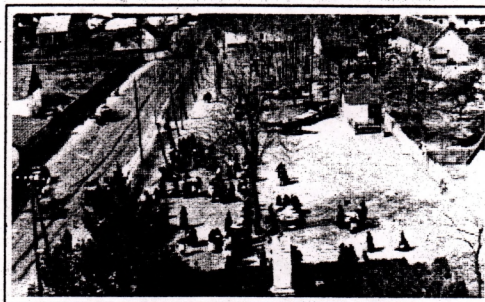
1959.: Az iskolabővítés avatóünnepsége

Az 1960-ban megnyílt Ruházati Bolt

1960-as évek: Úttörő avatás

Látkép a templomtoronyból

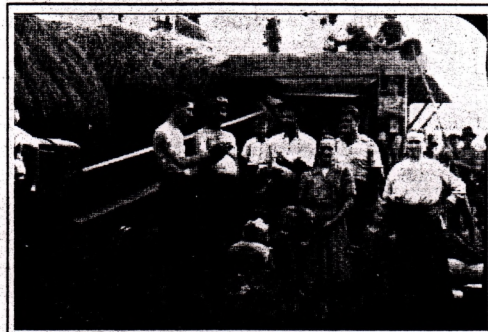
Kisiparosok és a Szloboda-zenekar

Delelő uradalmi ökörcsorda

Uradalmi pásztor és juhnyáj

Cséplés a "Fekete-tanyán"

Aratási ünnepség

Tanyasi udvar

Lakodalmas ágyvivők

Leventék felvonulása a Szent István utcán

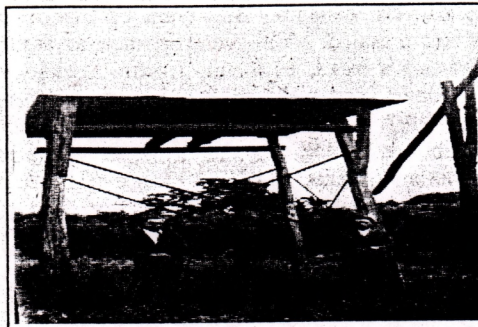
Leventék segítenek a harctéren lévő családoknak

Leszerelt katonák közmunkában

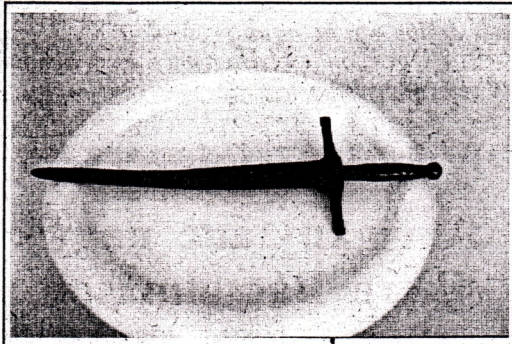
A borotai futbalcsapat 1943-ban

A község haranglábát 1939-ben
a temetőbe telepítették át

A hősi emlékmű (1934.) Tetején bronz
turul terjesztette szárnyát

A bronz kard, ami a turulból megmaradt. A többi a szocializmus szétverette. Akár községi jelkép is lehetne.

1972.: A földgáz bevezetése

FÜGGELÉK MELLÉKLETEK

Szám: 17842 / 1910.

IV - a.

A választókerület alapjául szolgáló jelentés
száma: 17840/1910.

Tárgy: A Rém községhez tartozó Dsida és Borota puszták
nak egy nagyközséggé alakulása.-

Furó Lajos és társai, a Rém községhez tartozó Dsida és Borota pusztai
birtokosok, mint e két puszta összes egyenes elismert föld-
tulajdonosai nagy részét fizető adózók által beadott és a vármegye
közönségének 1909. évi december hó 15. napján tartott köz-
gyűlésében 2792. kgv szám alatt hozott határozatával párto-
lódag előterjesztett kérelem következtében - minthogy fo-
lyamatosan az 1886:XXII. t. cz. 152. §-ában előírt követelmények-
nek megfeleltek, - megengedem, hogy a szóban levő két puszta
Rém községtől különválva, egy nagyközséggé alakuljon.-

As újonnan alakult nagyközség nevét ideiglenesen "Boro-
ban" állapítom meg.-

Erről a vármegye közönséget további eljárás vevett az-
zal értesitem, hogy a tárgyi iratokat az új nagyközség nevének
végleges megállapításával egy idejűleg fogom visszaküldeni.-

B u d a p e s t, 1910. évi május hó 25-én.

a miniszter meghagyásából

./.

ministeri tanácsos.

R Á C S - R O D R O G V Á R M E G Y E K Ö Z Ö N S É G É N E

KSH - anyagból

Z O M B O R.

Azon a helyen, a hol ma BOROTA lakott hely fekszik, a középkorban egy BOROT nevű helység állott. /1392. 1470. 1520-21: gr. Zichy cs. ltára. IV. 501., Orsz. Levéltár Dl. 16763. 18514. és Tized-lajstromok u.o./ Leghelyesebb lenne tehát ennek a középkori régi névnek felélesztése és törzskönyvezése; mivel azonban a már törzskönyvezett községek között Boró /Zemplén megyében/, Borócz /Bács-Bodrog megyében/ és Boród /Bereg megyében/ nevek is vannak, tekintettel az esetleg felmerülhető zavarokra és félreértésekre, az Orsz. Levéltár a mai ideiglenes BOROTA név törzskönyvezését sem ellenzi.

Nagy
országos főkegybíró.

Az országos községi törzskönyv-bizottság megállapodása a község nevére nézve:

Az országos községi törzskönyv-bizottság 1910. évi június hó 30-án tartott végrehajtó bizottsági ülésében a Borota és Prida törzskönyvezett lakott helyekből újonnan alakult ideiglenesen Borota nevet nyert bács-bodrog vármegyei nagy község nevének végleges megállapítását tárgyalván, elfogadhatónak találta az érdekeltek által kért nevet, ehhez képest a község nevet "Borota" néven állapította meg.

Nagy
az országos községi törzskönyv-bizottság elnöke.

KSH - anyagátvitel

43 66

Felvetésre Borsos Községnek az 1886. évi
XV. sz. 53 §-a értelmében megalakított községi
képviseleti testületi ülésén, a rom. kath. iskolá-
termében 1910. évi szeptember hó 14-én
felolvasott írástól 10 óráig.

Jelen vannak:

Heckenberger József mint Réim anya kör-
ségi elnöke minőségben, Kelle Vince
mint Réim anya kör-
ségi jegyzője is, a képviselő
testület elnöke és jegyzője, Nagy József,
a borsos községi főpolgármester 1003/1910
sz. rendeletével, a községi jegyzői feladatoknak
Borsos községre vonatkozó ellátásával ne-
gyelvenesen megbízott hivatalnokja, Weidinger
József, Dr. Rosenberg László, Müller József, Pál
Sándor, Fekete György, Kiss Adám, Kocsis József,
Szabellődi Ferenc, Romároni György, Keller
Tamás, Marosvári Ödön, Polgármester János,
Fodoros István, Gábor Mihály, Tóth
János, Burján Adám, Kovács József, Varga
Sándor, Mészáros, Kalla Imre, Mucsera Ferenc,
Kiss József, Rákóczi Ferenc, Már Tamás és
János Nagy Pál képviselőtestületi tagok.

A beérkezett iratokat megállapítva,
vannak a községi képviselőtestületnek a
mai napra történt sorrendű ügybe-
rítése, elnököltő bíró, a megjelölték.

5 67

Érintetes Főszolgabíró úr; Mellyen tisztelettel kérviselek
tisztelettel

Amennyiben. Bismarck úr

Én már megérkeztem a várva várt örömhírről, hogy Borota is nagyközségi alakult.

Miért is nem mulasztottam, hogy a kérviselelő társaim mellett egyeseknek durgó főadságukért köszönetet ne mondjak.

Kérdem most kérviselelő társaimtól, kinek köszönetképpileg első sorban Borota község önállóságát? Remélem, hogy Nagy. József. Tisztelt. Tiszt. ország. képvis. urunknak; aki nem sajnálta a fáradságot és ügyünkben a minisztériummal személynél közbenjár, csak, hogy az önállóságot ideje korán megkaphassuk.

Caenkvívti kintén az önállóságot tartozunk a Fek. főszolgabíró úrnak a szíves közbenjárásáért aki a meggyenél valaminél a minisztériummal érdeklünkben fáradozott, hogy Borota önállósága el ne halasztassék. Kérjünk a Fek. főszolgabíró urat, hogy segítsék ezen ügyre alakult községet pártfogása alá nemcsak amennyire lehetséges a község érdekét legalább jó tanácsokkal előmozdítani. Míhi hiszalommal fordulunk jötte a Fek. főszolgabíró úrhoz jó tanácsokért is maradjunk továbbra is a főszolgabíró úrnak alázatos és hálás szolgálói.

Én nem mulasztatom továbbá a Fek. Kulcsos szolgabíró úrnak is szívessegét befelémlikeni; a midőn németassák elöt párr nagyra hivatalosan kifáradozt Borotára, hogy kihirdesse, az itteni kitélkedi lakosokna a miniszteri rendeletet melyből kitélt, hogy Borota csakugyan önálló nagy község leh. Fogadják tehát Fek. Kulcsos szolgabíró úr is érdeklünkben ezt fáradságért hálás köszönetünket.

Továbbá említessé méltó Nagy József a mai napra megválasztott értekes jegyzőnké aki durgán fáradozott érteken át Borota önállóságáért; és nem sajnálta a fáradságot az ügy érdekében. Kérjünk a Fek. jegyző urat, hogy ugy mind eddig ezután is vegye községünket pártfogása alá, és ezután a községnek nemcsak mint jegyzője hanem egyesek minél gyámoltója illetve ügyje is legyen. / Kérem tehát, hogy ugy legyen.

Végül most azt indítványozom a képviselő
testületnek, hogy ne sajnáljunk a községi pénztárból
jóval 1000. forintot, hogy magys. Önkörműi Szövetkezetnek
az érdekünkben tett közbenjárásáért, sürgősségi
is köszönetünket fejezzük ki.

Felkérem a t. k. főszolgabíró urat hogy ha
még lehetne elfogadja a sürgősségi összeállítását.

Ugyan a t. k. képviselő testületét szeretném
indítványommal elfogadni.

II

Jegyzőkönyv

Felirátessék Borzói Község képv. tanácsának 1911. évi
Január hó 22-én tartott rendkívüli közgyűlésén.

Jelen vannak:
Elnök: Kocsis József bíró.
Jegyző: Nagy József.

Előjárók és képviselők: Fekete György, Vagy-Peter,
Mészáros Béla, Nádor László, Polgármester Kálmán, Szabellé,
Jereusz, Koller Tamás, Marosvári Ádám, Berberovics János,
Horváth András, Rácz József, Kiss Ádám, Rör-
mög József, Nagy János, Törke János, Mát János,
és Kovács András.

Elnök az összejövetelt indítván a gyűlést meg-
nyitja az beérkezett leveleket megállapítván hogy jelen
közgyűlési körülmények között egybeesik.

Jelen közgyűlési jegyzőkönyvének kiküldetésére
Fekete György és Kiss Ádám küldetnek ki.

I. Tétel

13. /Község 1911. 2.

A közadókassza szerinti hely-
színelési munkálatok és el-
járások Rét képv. tanács-
ának megbízása kiküldetésre.

Nagy József jegyző fel-
olvasza a fennbéli m. ki-
rúgásigazgatásának
3258/II 1911. m. a. helyi rend-
szert, mely szerint f. l.

4/B

23-án megtartandó házassági
 Kötési helyi eljárás-
 hoz 2 közm. részlet, meg-
 bíztatás kiküldetésre
 rendelésre el, Méri a
 közm. részletre, hogy saját
 Kötését ezen megbízott
 Kötésére meg.

A közm. részlet egyhangú

Helyhatározása
 a következő:

a házassági Kötés Kötésében
 tartandó helyi eljárás-
 hoz a községi jegyző, Kötés
 Tamás, és Kötés
 József közm. részletre
 saját kiküldetésre ki.

Főbb körökben lévő elvált és újat be-
 sorolási.

Felolvasás után helyben foglalt és
 aláírás.

Közm.

Megjegyzés
 jegyző

Kötés József
 Kötés

Kötés György
 Kötés József

Kötés József

9

70

1922. márc. 6.

vet fogja van igy becsulni ki
 jeltos. Kossuthmási, hsz. Wei-
drigei Dező bírta az 1918 évi novem-
ber havi forradalom helyi feljeseu
szerepét és a forradalomról ál-
tal. az önértékelésének, az
összei felvételéről, - az fel-
vételről Zooheretikus borás cl-
rabolták nagy megerőltetés
tétel. az hsz. Varnak nemtan
ixét jöttörök. Werninger Acem
 meg 1920 janu 25 ksz. hsz. hsz.
 orvost ajándék felvételét
 nek. A kértés a jött m. mintez
 850 ksz. jöttes tétel meztől
 330 ksz. veshet, a főtől veshet
 hsz. - ezt, veshet. - Kélti, hsz.
 kantonbors bantolnak a borsai
 pasarkon 212 ksz. főtől van
 meztől jött nem nemel-
 tel, - Forrás, hsz. Bontai
 ellantian van főtől jöttel
 az is arinkat jöttel van
 jeltet veshet veshet veshet
 ne nemel veshet arinkat.
 etel, - Kélti, hsz. Bontai
 jöttel veshet jeltet veshet
 veshet meztől jeltet jeltet
 jeltet veshet is hsz. az jeltet
 ksz. veshet

Hsz. veshet veshet is jeltet veshet veshet veshet

36/10. 922.

Tíz: Gondolatként, barátság
munkájára.

Köszöni józsi felolvasását. Kís
Petrovicsnak a kis. csütörtök
sz. híradatának. 420/10. 922
készen állnak, - korábban Kiss
János korábbi híradatát, csütörtök
parancsoktól ismételt híradat
nyit és híradatát korábban.

A társ, alapos megfigyelésről a korábbi és korábbi egyetemen
Véghesárokat

A Borotán polt csütörtöknek Kiss
János korábbi híradatát híradat
híradatát a korábbi híradat
híradatát nem figyeli ki. A csütörtök
gáz a romlásról nem figyeli. Borotán,
ut. a magyar korábbi parancsoktól
sz. kértélte a híradatát a korábbi híradat
híradatát a híradatát 1500 lépés híradat
demarcatiós polt híradatát
meglátja híradatát. Jól és
csütörtöknek a korábbi híradat
híradatát a híradatát, - hanem a demar
catiós polt híradatát a híradatát
híradatát a híradatát és a híradatát
híradatát a híradatát, nem híradat
híradat

37/10. 922.

Tíz: Köszöni józsi felolvasását.
Korábbi híradatát felolvasását.

Jegyzőkönyv.

Felvétetett Borotán 1939. évi február 3. án a községi képviselőtestület megalakítása tárgyában.

Jelenvannak: Dr-Szalay Tibor főszolgabíró elnök, Féth Márton bíró, Füstös Antal adójegyző, Misák Péter, Rajczi István, Kiss Antal, Sere András id., Csorba Antal, Kancsár János, Zadravec János, Fekete Béla, Tüski István, Rapcsák János, Misák Ferenc, Király Mihály, Nagy Dezső, Kasziba Antal, Dudás András, Bognár Ádám, Simon Mátyás, Szabó János nagy, Kapás György, Harjung József, Frech Antal, Dobránovics András, Molnár József képviselő.

Elnöklő főszolgabíró üdvözlí a megjelenőket és megállapítja, hogy az iratokhoz csatolt meghívó szerint a közgyűlés a törvényes határidőn belül törvényszerűen lett egybehíva.

Jegyzőkönyv hitelesítésére: Misák Péter és Nagy Dezső képviselőket kéri fel, jegyzőkönyvvezetésével Füstös Antal adójegyzőt bizza meg.

Elnöklő főszolgabíró az 1886 évi XXII. t. c. 53. §. a alapján -mivel a községi képviselő választás már megtörtént s az ellen fel-szólamlással senki sem élt- a községi képviselőtestületet megalakítottak mondja ki az alábbi összeállítás szerint:

Legtöbb adót fizetők 1939 évre: özv. dr-Rosenberg Samuné, meghatalmazottja Rosenberg Antal, Weidinger Zsigmond, Hamhaber Mihály, özv. Müller Józsefné meghatalmazottja Welchesz Ferenc, Weidinger Dezső, Fritz József meghatalmazottja: Zeke Ferenc, Halla Imre, Nagy Pál József, Kiss György, Tüski István, Kiss Joachim, Magyar Balázsné meghatalmazottja Rapcsák János, Mikó Péter, Fazekas Mihály, Müller Rezső, Müller Rezső, Kiss Istvánné meghatalmazottja Misák Ferenc,

Választott képviselők: akiknek megbízatása 1941 évben lejár: Király Mihály, Nagy Dezső szepi, Kiss Antal, Kasziba Antal, ifj. Dudás András, Bognár Ádám, Simon Mátyás, Varga András,

választott képviselők akiknek megbízatása 1944 évben lejár: Szabó János nagy, Kovács Ferenc fajszi, Féth Márton, Kapás György, Misák Péter, Szili Lajos, Illosik Mátyás, Harjung József.

Péttagok: Dobránovics András, Molnár József asztalos, Racsmány János, Frech Antal.

Hivatalból tagok: A vezető jegyző, Füstös Antal adójegyző, dr. Kopeczky Károly orvos.

Működő taggy nem lévén elnöklő főszolgabíró a gyűlést berekeszti. Kmft.

főszolgabíró.

jegyzőkönyvvezető.

hitelesítők.

1943. Karácsonyi segélyek

összegű, összesen 52.95.43 Pengőz kilevő karácsonyi segélyt az 1943. évi meglatari-
tással megállapít és megőrzök, utasít-
ván az előjáráságat, hogy a listájára
lők ezen segélyt még a karácsonyi ün-
nyaruk megelőzőleg utalványozza, az
alábbi listájával:

Név:	állás:	létszámú pengő	családi pénz,	hadipénz:	Összesen:
			pengő:	pengő	pengő
Kállay György	ny. sz. sz.	375. --	--	20. --	395. --
Dr. Kárpai Endre	h. al. sz. sz.	225. --	120. --	20. --	365. --
Dr. Kárpai Károly	h. sz. sz.	396. 07	60. --	20. --	476. 07
Borsos Ferenc	h. sz. sz.	206. --	172. 86	--	378. 86
Balogh Lajos	h. sz. sz.	270. --	--	20. --	290. --
Hosvák István	"	263. 34	180. --	--	443. 34
Károlyi Pándor	h. sz. sz.	195. --	--	--	195. --
Lehoczky Dezsőné	h. sz. sz.	192. --	--	--	192. --
Palatyi Lajos	"	192. --	--	--	192. --
Károlyi Károly	"	175. --	--	--	175. --
Farkas István	"	80. --	--	--	80. --
Károlyi Gyula	h. sz. sz.	64. --	--	--	64. --
Gál István	h. sz. sz.	24. --	--	--	24. --
V. G. L. Lajos	h. sz. sz.	27. 28	17. 88	--	39. 16
Összesen:					3309. 43

Név:	állás:	létszámú pengő/segély	családi pengő	hadipénz:	Összesen:
			pengő	pengő	pengő
Károlyi Pál	h. sz. sz.	160. --	20. --	--	180. --
Károlyi János	h. sz. sz.	130. --	30. --	--	160. --
András Ferenc	"	130. --	20. --	--	150. --
Károlyi Péter	h. sz. sz.	86. --	20. --	--	106. --
Károlyi István	"	43. --	20. --	--	63. --
Károlyi István	"	130. --	20. --	--	150. --
Károlyi Gyula	"	130. --	20. --	--	150. --
Károlyi István	h. sz. sz.	130. --	10. --	7. --	147. --
Károlyi János	"	130. --	45. --	--	175. --
Összesen:					1281. --

Készült Borotán az 1945. évi február hó 16. napján a községi képviselőtestület e napon megtartott rendkívüli közgyűlése alkalmával.

Jelen voltak:

Dr-Blazénik József főszolgabíró, Dr-Karip Endre községi jegyző, Dudas Andras bíró, Faragó István, Kiss Antal, Fekete Béla, Kiss György István fia, Kovács Andras fajszi, ifj. Dobos Elek, Zeke Andras, Miko János, ifj. Herold István, Tóth József, Szabó Mihály, Szabó Ferenc baranyi, ifj. Vaczi János, Herold János, Daróczi Mihály, Szloboda Antal, Nagy Dezső, Galicz János, Katanics Lajos, Saghi Gabor, Kucséra Lajos, Zeke Mihály, neje Bedics Maria/, Szemző György, Racsmány György, Boglatics György, Vörös Antal, Varga Karoly, id. Somogyi Mihály, Lipka János, Krizsák György, Huszar Ernő és Misák Ferenc.

A Magyar Hírszék elmondása után elnöklő főszolgabíró az ülést megnyitja. Közli a közgyűléssel, hogy a képviselőtestület és az előjáróság megbízása lejárt és hogy a képviselőtestületet és az előjáróságot át kell alakítani. Regente ez választás útján történt, mostani idők azonban a választásra nem alkalmasak és ezért a 14/1945 M.E. számú rendelet az átalakítást a nemzeti bizottságra bizza. A nemzeti bizottság a községben lévő különböző partok és érdekképviselések kiküldöttjeiből alakult. Ez a bizottság a mai napon megtartott ülésen hozott határozatával a következő egyeneket küldi be az új képviselőtestületbe:

a független kiegészítő part részéről

rendes tagok : Faragó István, ifj. Dobos Elek, Tóth József, Szabó Mihály,

Kiss Antal, Szabó Ferenc /baranyi/, ifj. Vaczi János;

pótagok : Balázs Dezső, Lipka György, Kovács György /pörzsi/, Krizsák István;

a magyar kommunista part részéről

rendes tagok : Herold János, Herold István, Kovács Andras, Szabellédi Péter,

Daróczi Mihály, Szloboda Antal és ifj. Kovács János /cipész/

pótagok : Ondrus János, Kovács K. János, Kenderesi József és Szarvas József /né Juhász Veronával/;

a szocialdemokrata part részéről

rendes tagok : Nagy Dezső, Galicz János, Katanics Lajos, Saghi Gabor, Kucséra

Lajos, Varga Mihály /kordán/, Szemző György;

pótagok : Miko Ferenc, Maraczi Lajos, Kovács György /fajszi/;

a földmunkások szakszervezete részéről

rendes tagok : Maruzsi Sándor, Racsmány György, Boglatics György, Vörös Antal,

Varga Karoly, Zeke Mihály /neje Bedics Maria/, id. Somogyi Mih

pótagok : Kenderesi József és Varga Karoly;

14 75
az iparosok és kereskedők szakszervezete részéről
rendes tagok : Lipka János, Krizsák György;
pótag : Doszpod Sándor

A rom.kat.egyházat a mindenkor plebanos, jelenleg Huszar János, a
tanteületet a mindenkor igazgató tanító, jelenleg Misak Ferenc képviseli.

Fekeri a megjelenteket, nyilatkozzanak, hogy a megbízatást elfogadják
e, vagy nem. Miután tiltakozó válasz nem hangzott el, az új képviselőtestület
megalakultnak jelenti ki.

Ezután közli a képviselőtestülettel, hogy az előjáróság átalakítása
tekintetében a nemzeti bizottság a következő javaslatot teszi a képviselő-
testületnek, illetve az előjárási állásokra a következő egyeneket jelöli:

albiro : Faragó István,

esküdtek : ifj. Dobos Elek, Illesik János, Kiss György /István fia/,
Kovács András fajszi, Miko János, Páncsics István, Sári
József és Zeke András;

penztáros : Kiss Antal,

községm : Fekete Béla.

Ujból felkeri a képviselőtestületet, nyilatkozzék vajon a jelöltek
személye ellen van-e valakinek kifogása, ugyancsak felkeri az érdekelteket,
nyilatkozzanak, vajon a részükre kijelölt tisztséget elfogadják-e vagy sem.
Mint hogy a jelöltek személye ellen óvat senki sem tett, ok maguk pedig igen-
nel válaszoltak, ennek elfogva elnökö főszolgabíró a bírói állás kivételével
az új előjáróságot megalakultnak jelenti ki.

Ezután méltatja a lelépő községi bíró Nagy Dezső érdemeit, aki a mai
nehéz időben derekasan megálta helyét; ennek dacára kéri őt, hogy a mai kor-
kivánalmainak megfelelően helyet engedje át másnak és kéri a képviselőtes-
tületet, hogy a bírói székét Ondrus János személyével töltsse be. Mint hogy a
képviselettestület nagyobb része ellenkező álláspontra helyezkedett, elnök
az ülést öt pernyi időre felfüggesztette, amelynek letelte után a bírói ál-
lásra a következő egyeneket jelölte: Ondrus János, Herold János és Dudas And-
rást. Egyben felhívta a képviselőtestületet és az új előjáróságot, hogy a
bírói titkos szavazással valassa meg.

A megajtott titkos szavazás a következő eredménnyel járt:

Ondrus János kapott 6 szavazatot,

Herold János kapott 3 szavazatot,

Dudas András kapott 23 szavazatot,

és így elnök Dudas Andrást jelentette ki az újonnan megválasztott
községi bírónak.

A jegyzőkönyv hitelesítésére a közgyűlés Nagy Dezső és Misak Ferenc
képviselettestületi tagokat jelölte ki.

Végül elnöklő főszolgabíró felhívta az új előljárók és képviselőtestületi tagok figyelmét arra, hogy iparkodjanak tisztességüket minél tökéletesebben betölteni, mert a mai nehéz idők mindenkivel fokozottabb munkateljesítést követelnek. Egyidejűleg közölte az új előljárókkal, hogy a hivatali esküt később fogja tőlük kivenni.

Egyéb tárgy hiányában elnök az ülést bezárta.

Kmft.

.....
főszolgabíró

.....
bíró

.....
jegyző

.....
hitelesítők

J e g y z ő k ö n y v

16

Készült Borotán 1946. évi június 6-án a községi képviselőtestület e napon megtartott rendkívüli közgyűlése alkalmával.

Jelenváltak :

Dudás András községi bíró, dr. Karip Endre jegyző, Molnár Ferenc, Kiss György, Márácz Lajos, Mikó János, Herold János, Zeke András, Kiss Antal, Fekete Béla, Tóth József, Galicz János, Faragó István, Balázs Dezső, Horvai István, id. Szloboda Pál, Nagy Dezső, Kucsera Lajos, Mikó Ferenc, Kovács János, Mikó Máté, Hiz István, Szabó István, Zeke Mihály, Krizsák György, Huszár Ernő, Kocsis Ferenc, Kovács András képviselőtestületi tagok.

Elnöklő községi bíró üdvözli az egybegyűlteket, megállapítja, hogy a közgyűlés a törvényes alakításágok betartása mellett lett összehívva és ezután az ülést megnyitja. A jegyzőkönyv hitelsítésére a közgyűlés hozzájárulásával Herold Jánost és Nagy Dezsőt jelöli ki.

21/kgy. 1946. szám

1203/kig. 1946. szám

Tárgy : A szociáldemokrata párt bejelentése Sági Gábor parttag törléséről és helyébe Béla János jelöléséről.

Dr. Karip Endre jegyző felolvassa a helybeli szociáldemokrata párt levelét, melyben bejelenti, hogy Sági Gábort törölte a párt tagjai sorából és helyébe Béla Jánost küldi be a képviselőtestületbe.

Véghatározat.

A közgyűlés a bejelentést egyhangulag tudomásul veszi, és ennek folyományaként Sági Gábort a képviselőtestület tagjai sorából törli, Béla Jánost pedig a képviselőtestület tagjai sorába felveszi.

22/kgy. 1946. szám

1204/kig. 1946. szám

Tárgy : A parasztszövetség kérelme a képviselőtestületben való tagsági helyek juttatása iránt.

Dr. Karip Endre jegyző felolvassa a helybeli Parasztszövetségnek az előljáráshoz intézett levelét, melyben a képviselőtestületben öt tagsági hely juttatását kéri ki. Ezzel kapcsolatban ismerteti a magyar belügy-miniszter urnak a törvényhatóságok első tisztviselőihez intézett és a járási főjegyző által a községnek 1148/kig. 1946. szám alatt megküldött /másolatban/ 153.633/1946. III. 8. számú leiratát, amely új pártszervezet megalakulása esetén a képviselőtestületnek néhány tagsági hellyel való kiegészítését lehetővé teszi.

Véghatározat.

A közgyűlés a kérelemnek egyhangulag helyz ad és a helybeli Parasztszövetség részéről bejelentett Szabó János /nagy/, Varga Benedek, Alexi Pál, Sági Gábor és Katona György borotai lakosokat a képviselőtestület tagjai sorába felveszi.

Ezt a határozatunkat meghirdetjük azzal a figyelmeztetéssel, hogy el-lene a meghirdetéstől számított 15 nap alatt fellebbezés nyújtható be.

23/kgy. 1946. szám

818/kig. 1946. szám

Tárgy : A borota-antallaposi lelkeszi hivatal kérelme egyházi célokra telek juttatása iránt.

Dr. Karip Endre jegyző felolvassa a borota-antallaposi lelkeszi hivatalnak aziránti kérelmét, hogy a képviselőtestület a község ingatlanai-ból plébánia, templom és temető céljára három kataszteri hold területet

M E G H I V Ó.

Borota község előljárást 1946 évi augusztus hó 10 napján szombaton délelőtt 9 órára a Borota község tanácstermében tanácsülésre egybehívom.

TÁRGYSOROZAT:

1. Óvoda felügyelő bizottság megállapítása.
2. Nemzeti Paraszti Part beadványa új képviselőtestületi tagok kijelölése tárgyában.
3. Járási szocialista titkarok képviselőtestületi tagja.
4. Banász Imre letelepedési kérelme.
5. Gyógyszertár és gyógyszerész lakás ügye.
6. Közellatai jegykezeléssel kapcsolatosan elrendelt tisztviselői légszám bejelentése.
7. Községi rendőrség felállítása.
8. Ápaállatok biztosítása.
9. Önkéntes tűzoltó parancsnok kérelme.
10. Piaci helypenzdíj megállapítása.
11. Dobolási és hirdetési díj megállapítása.
12. Középületek karbantartása.
13. Iskolai gyümölcsös hasznosítása.
14. Községháza és egyéb épületek megépítéséhez biztosított épületek lebontása befúvarozása és anyagok elraktározási tárgya.
15. Az iskolai ablak bevégecsokhoz felajánlott tűzifa biztosítása és bevétele.
16. Községi szegődmények illetményének megállapítása.
17. Győrfi "Demokratikus" kolégium támogatása.

Borota, 1946, augusztus hó 8.

jegyző

biro

- ✓ Molnár Ferenc albiro
- ✓ Kiss Antal köz. sz. tanácsos
- ✓ Fekete Béla közgyám
- ✓ Kiss György gazda előljáró
- ✓ Dobó Elek esküdt
- ✓ Maraczi Lajos
- ✓ Kovács András
- ✓ Mikó János
- ✓ Sari József
- ✓ Zege András
- ✓ Dr. Kopeczky Károly köz. orvos
- ✓ Kocsi Ferenc körallatorvos

M E G H I V Ó.

Szombaton Borota község előljáróságát 1947 évi április hó 5 napján ~~szombaton~~ d.e. 8 órára a községháza tanácstermébe tanácsülésre hívom egybe.-Felkérem az előljáróság tagjait hogy a gyűlésen kivétel nélkül valamennyi előljáró megjelenni sziveskedjék.-

Borota, 1947 április 2.

v. jegyző.

T Á R G Y S O R O Z Á T:

- 1./ Szücs Jánosné szül. Szücs Mária községi illetőségi ügyében határozat.
- 2./ Községi mezőrendőrség létszámának csökkentése.-
- 3./ Községi jegyzői javadalmi lakás ügyében határozat.
- 4./ Kántorlakás kerítése ügyében határozat.
- 5./ Iskolai tanterem tatarozása ügyében határozat,
- 6./ A községi esküdtek hivatalos napjának megtartása.
- 7./ Indítványok.

1./ Molnár Ferenc községi bíró

2./ Dobos Elek helyettes közs. albíró.

3./ Kiss Antal közs. pénztáros

4./ Fekete Béla közgyám.

5./ Dr. Kópeczky Károly közs. orvos.

6./ Kocsis Ferenc körállatorvos.

7./ Kiss György gazdaelőljáró.

8./ Marácz Lajos közs. esküdt.

9./ Juhász Imre közs. esküdt.

10./ Mikó János közs. esküdt.

11./ Katona Antal közs. esküdt.

12./ Lipka János közs. esküdt.

13./ Zeke András közs. esküdt.

Kindli Imréné.

Borota község előljárósága.

M E G H I V O.

F.évi május hó 5 napján szerdán délelőtt 10 órára a községi előljáróság tagjait tanácsülésre hívom egybe.-Kérem valamennyi előljáró megjelenését.-

TARTY: Községi kézbesítő kisbíró választása.

Borota, 1948 május 4.

v. jegyző.

- 1./ Zeke András közs.bir.
- 2./ Kiss Antal közs.pénztáros.
- 3./ Fekete Béla közigyám.
- 4./ Dr.Kopeckzy Károly közs.orvos.
- 5./ Borsche Ferenc körállatorvos
- 6./ Kiss György gazdaelőljáró
- 7./ Mikó János közs.esküdt.
- 8./ Junász Imre -"-
- 9./ Katona Antal -"-
- 10./ Maráczai Lajos k-"-
- 11./ Lipka János -"-
- 12./ Ságodi Péter -"-

John Peter L
Dr. Kopeckzy Károly
Borsche
Mikó János

19

80

1948

Olvasóink írják

Egy lehetséges és köztiszteltben álló család vesszőfutásáról szólnak az alábbi sorok, de a felvetett probléma nagyon sok családot hasonlóan érint. Erdemesnek tartjuk felhívni rá a figyelmet, ezért teljes terjedelmében közreadjuk olvasónk levelét. Várjuk és szívesen helytadunk az írással kapcsolatos véleményeknek, észrevételeknek - pártoktól, magánszemélyektől.

Gúzsba kötve táncoltattak

Azok közé sorolom magamat, akik átlagon felüli leckét kaptak az előző rendszertől. Kegyetlen leckét, egy egész életre szólót. Nekem s egész családomnak az volt az egyedüli vétke, hogy ragaszkodtunk mindahhoz, ami a miénk, amiért ősünk tisztességgel megdolgoztak. Apám nagygazda volt, 120 ká föld és más hozzá tartozó eszközök, ingatlanok birtokosa. Virilistaként a körzetben a legtöbb adót fizette, s ennél fogva a borotai törvényhozó testületben tisztség illette meg őt. Negyvenöt után nem volt különösebb gondunk. Gazdálkodtunk, mint az előző évtizedekben tettük.

A vesszőfutás akkor kezdődött számunkra, amikor a hatalom a bolsevikok kezébe került - 1948-ban. Édesapám, idős Nagy (Szepi) Sándor kezdte a bűnhődést. Az elvtársurak, a nincstelenek, a mások vagyonára ácsingózók becsstelentül belekötöttek, kuláknak minősítették, osztályellenségnek tartották, s ezen ürüggyel sajtóbéli politikai hecckampányt folytattak ellene és egész családja ellen. Apámat 1948-ban ún.: "közellátás érdekét veszélyeztető" bűntett elkövetésének vádjával 6 havi börtönrre ítélték. Baján töltötte le kiszabott büntetését. Őt követte Sándor öcsém a maga négyhónapi büntetésével. A törvénytelen ítéletre kényszerített bíróság pedig engemet 1949-ben 6 hónapra ítélt, amit azonban sikerült pénzben megváltanom. Ám az efféle, meghurcoltatással sem lehetett bennünket megtörni. Továbbra is ragaszkodtunk mindenhez, ami a miénk. A hatalom vazallusai erre fel komolyabb eszközökhöz nyúltak. 1950. január 24-én hajnali háromkor az ÁVO emberei néhányad magammal az ágyból rángattak elő, s elkísértek bennünket a helyi rendőrségre. Onnan a kiskunhalasi ÁVO-ra, rövidesen pedig az ÁVO kecskeméti pincéjébe kerültünk. Ott kíméletlen vallatásoknak vetettek alá minket. Egy - számunkra ismeretlen - pap vezette állam ellenes összeesküvésben való részvételt akarták kicsikarni belőlünk, öcsémről és unokabátyámból, Kiss Györgyből. Március 8-ig történő vallatás után bírósági procedura következett, mely során mindhármunkat 4-4 esztendei börtönbüntetésre ítélték. Noha semmit nem sikerült ránk bizonyítani, Olti Vilmos nevű tanácsvezető bíró kimondta a koncepció ítéletet. Azzal az indoklással, hogy amennyiben a papnak sikerült volna az államrend megdöntésére irányuló szervezkedés terve, származásunk és politikai beállítottságunknál fogva mi is csatlakoztunk volna hozzá.

Erre tekintettel a feljelentési kötelezettség vétkes elmulasztása miatt megérdemeljük mindnyájan a 4 évi börtönbüntetést. Három esztendő letöltése után - mely idő alatt az oroszlanói szénbányákat is megjártuk -, kedvezménytel szabadultunk. Szabadulás után tudtuk meg, hogy büntetés-

sünk töltésének ideje alatt mindenünket elkoboztak, az otthon maradottakkal felajánlottak. S rádőbbsentünk, hogy elítélésünkre csak azért kényszeríttek sort, hogy vagyunkunkat, ingatlanainkat könyvetben elszedhessék.

Nagyon fájt ez nekem, hiszen mindent újra kellett kezdenem. Több tanyám volt, egytől-egyig elszedték. Az egyik tanyámat különösen fájlam. Borota kt. 680. szám alatti tanyaépületről van szó. Ehhez a korabeli hatalmasságok eléggé szokatlan módon jutottak hozzá. 23-4/1950. számú "Felhívás"-sal a borotai községi elöljáróság utasított, hogy 24 órán belül ürítsem ki az épületet és adjam át a borotai Vörös Október termelőszövetkezetnek. Figyelmembe ajánlották, hogy "amennyiben ezen felhívásnak a kijelölt határidőn belül eleget nem tesz, úgy karhatalom igénybevételével az elöljáróság fog intézkedni a tanyaépület kiürítése és átadása végett". Dátum: Borota, 1950. évi október hó 16-án. Aláírás: Zsuffa Ferenc, községi vezetőjegyző. Mivel én ekkor rab voltam az öcsémrel együtt, feleségem és édesanyám tett eleget a törvénytelen ségben tobzódó elöljáróság óhajának.

Ez a tanyaépület azért érint napjainkban is kínosan, mert ma is létezik, a szövetkezet nem bontotta le, s csak azért nem vehetem vissza, mert nem voltam a borotai szövetkezet tagja. A törvény egyszerűen nem teszi lehetővé, hogy az egykor elrablott tulajdonom felett ismét rendelkezhessem. Vagyis, hiába történt rendszerváltás, hiába ígérkezett számomra is tavasz, a törvénytelenül elvett ingatlanomra ma sem tartok igényt. Most, hogy a vagyonnevesítéseket a borotai szövetkezet is elvégezte, bagóért, mindössze 115 ezer forint értékű üzletrészért adta oda olyannak, akinek tulajdonképpen semmi köze nem lehetne az én tanyámhoz.

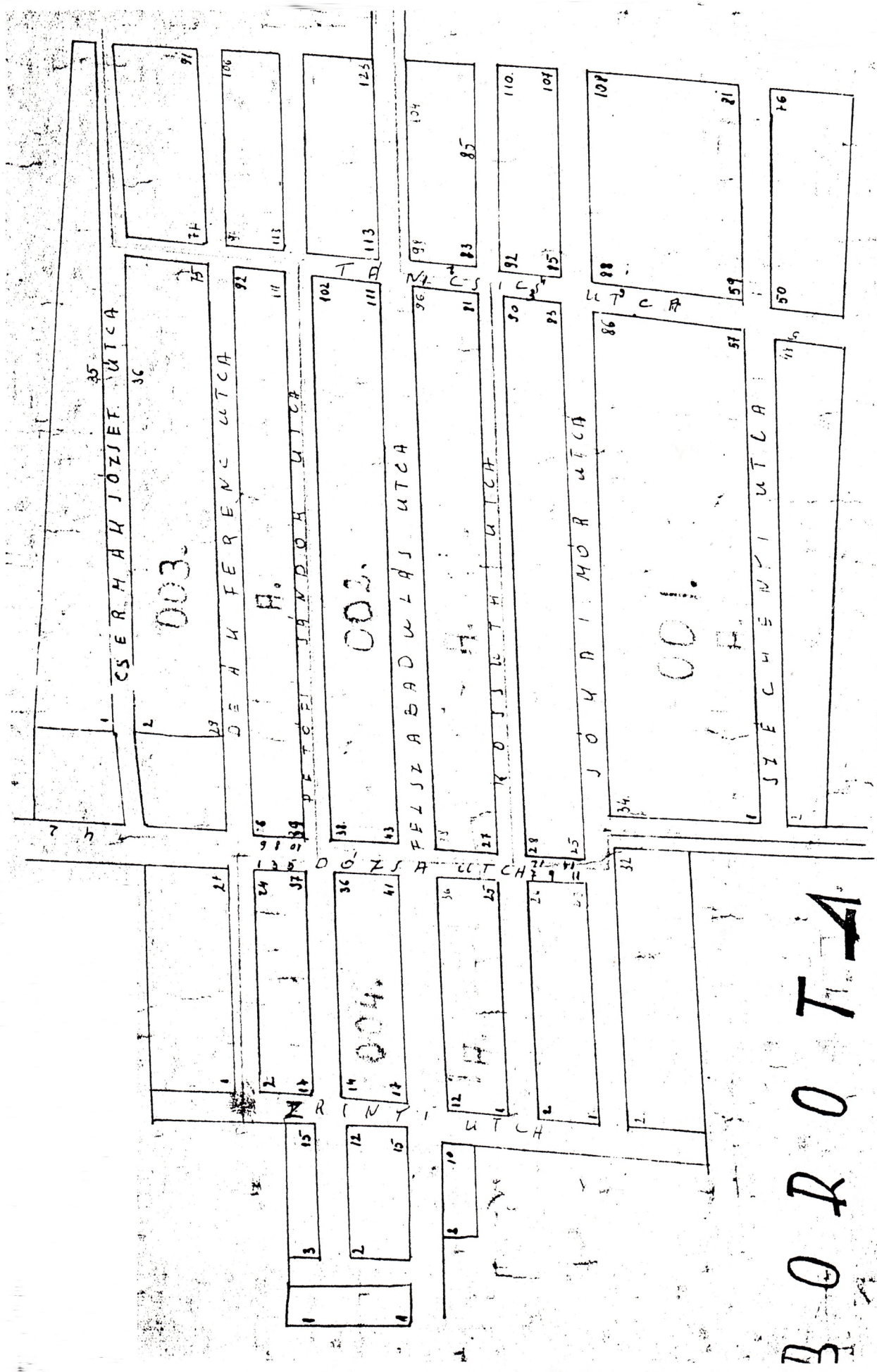
Tehát ebben a rendszerben is gúzsba kell táncolnom az egykori osztogatók zenéje és tömény finpra mellett. Hiába futottam fűhöz-fához, hogy a család ősi jussát képező ingatlant valahogy megmentsem a családom számára, a különféle feladatok szervek nem nyújtottak számomra segítséget.

Nagy dolognak tartom, hogy napjainkban a sokszorosan megalázott parasztság rehabilitálására sor kerül. Ezt azonban úgy kellene végezni, hogy az egykori hatalom által ejtett legégetőbb sebek az orvoslás folytán begyógyuljanak.

Az én sérelmemre azért jelent felemás megoldást a törvényi szabályozás, mert télenül kell néznem, hogy az előző tanyámat a törvény segítségével illetéktelenek szétrombolják. Pedig nem igaz, hogy ennek nem lehetne még mindig elejét venni.

Nagy (Szepi) József

Jánoshalma melhar

BOROTTA

BELTÉRÜLET